

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสำหรับงานวิจัยฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 5 ตอน คือ ตอนที่หนึ่ง กล่าวถึงลักษณะและธรรมชาติของนิสิตนักศึกษา ตอนที่สอง กล่าวถึงประเภทของนิสิตนักศึกษา ตอนที่สาม กล่าวถึงลักษณะของนิสิตนักศึกษา และลักษณะนิสิตนักศึกษาที่พึงประสงค์ ตอนที่สี่ กล่าวถึงองค์ประกอบลักษณะนิสิตนักศึกษาในด้านต่าง ๆ ตอนที่ห้า สถาบันอุดมศึกษากับการเปลี่ยนแปลงลักษณะนักศึกษา และสภาพทั่วไปของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตอนที่หก กล่าวถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะนิสิตนักศึกษาทั้งงานวิจัยในประเทศและต่างประเทศ

สภาพทั่วไปและธรรมชาติของนิสิตนักศึกษา

นิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่อยู่ในวัยระหว่าง 18-22 ปี โดยประมาณอันเป็นวัยซึ่งเริ่มต้นการเป็นผู้ใหญ่ หรือระยะเวลาซึ่งจะพัฒนาไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่เต็มที่ โดยทั่วไปจะเป็นผู้ที่มีความสามารถทางพุทธิปัญหาลึกซึ้งกว่าบุคคลในวัยเดียวกัน (ไพฑูริย์ สีนลาร์รัตน์ 2523:57) มีความสามารถในการเรียนรู้และทำความเข้าใจกับสิ่งยาก ๆ ได้ นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่จะมีอุดมคติและความคาดหวังสูง มีทัศนคติ ค่านิยม และแบบในการใช้ชีวิตตลอดจนบุคลิกภาพแตกต่างกันไป นิสิตนักศึกษาเข้ามหาวิทยาลัยพร้อมกับความมุ่งหมายส่วนตัว และเขาจะเข้าเกี่ยวข้องกับบทบาทในกิจกรรมซึ่งตรงกับความสนใจส่วนตัวของเขาเหล่านั้น รวมทั้งในเรื่องความสัมพันธ์กับอาจารย์ก็จะ เป็นไปในทิศทางที่เขาต้องการ นิสิตนักศึกษาแต่ละคนมีความแตกต่างกันอย่างมาก ทั้งในด้านความสามารถ ในการเรียนรู้ ความต้องการ ความคาดหวัง ความสนใจ และแบบของการเรียนรู้

ได้มีการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ในประเทศไทยพบว่า ผู้เรียนในมหาวิทยาลัยกว่าครึ่ง เป็นผู้มีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจดีกว่าประชาชนโดยทั่วไป กล่าวคือร้อยละ 50 มาจากครอบครัวที่บิดามารดามีอาชีพค้าขายหรือมีธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 20 มาจากครอบครัวที่บิดามารดามีอาชีพรับราชการ มีเพียงร้อยละ 5-7 เท่านั้นที่บิดามารดามีอาชีพเกษตรกรรม และนิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่จะมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในภาคกลางและกรุงเทพฯ มหานคร ส่วนน้อยร้อยละ 7.30 เป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาเดิมจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ทบวงมหา วิทยาลัย, 2518 อ้างจากไพฑูริย์ สีนลาร์รัตน์, 2524:39-40) ในด้านทัศนคติและค่านิยมนิสิตนักศึกษาจะมีทัศนคติและค่านิยมที่มีต่อตนเอง เพื่อน สิ่งแวดล้อม ในมหาวิทยาลัยและสังคมเป็นไปในทางที่ดีเป็นส่วนใหญ่ การเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยจะมีความตั้งใจ ตื่นเต้น ตื่นตา ตื่นใจ แต่มักจะเปลี่ยนไปในภายหลัง ๆ และในด้านคุณธรรม จริยธรรม นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่จะเป็นผู้ยึดถือคุณธรรม ที่เป็นมาตรฐานของสังคมสูงพอควร (ไพฑูริย์ สีนลาร์รัตน์, 2524:43)

ลักษณะพิเศษของนิสิตนักศึกษา คือ มีความกระตือรือร้นและสนใจในสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ทุนไม่ได้ที่จะเห็นสภาพความไม่ถูกต้องหรือความไม่ยุติธรรมในสังคมชีวิตของเขาเป็นอิสระที่จะคิดและแสดงออก ดังนั้นจึงทุนไม่ได้ที่จะเห็นข้อผิดพลาดของผู้ใหญ่ และมีการดำเนินการแก้ไขที่ล่าช้า สภาพความขัดแย้งและข้อบกพร่องในสังคมที่เขาเห็น ทำให้บั่นทอนจิตใจ ทำให้อยากต่อสู้เพื่อเรียกร้องในสิ่งที่ถูกต้อง

ธรรมชาติของเขา คือ สนใจเรื่องเกี่ยวกับสังคม เขามักคิดว่า เขาเรียนแล้วเขาจะทำอะไรให้แก่สังคมได้บ้าง ในบางวิชาที่อาจารย์ผู้สอนมิได้คิดว่าวิชาดังกล่าวเกี่ยวข้องกับชีวิตปัจจุบันอย่างไร เขาก็จะเกิดความเบื่อหน่ายวิชานั้นขึ้นมาทันที

บุรุษชัย จงกลณี (2525:21-22) ได้สรุปถึงธรรมชาติของเด็กหนุ่มสาวในวัยที่กำลังศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษา มีความหลากหลาย ซึ่งอาจจำแนกได้ 7 ลักษณะ ดังนี้คือ

1. ต้องการชีวิตเสรี อยากใช้ชีวิตอย่างมีความสุขแบบอิสระเสรีในทุก ๆ ด้าน ใช้ความรู้สึกส่วนตัวเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจตัดสินใจ ต้องการแสดงออกให้สังคมยอมรับว่าเขาเป็นผู้รู้และมีประสบการณ์ในทุก ๆ สิ่งที่ยิ่งใหญ่รับผิดชอบอยู่
2. ต่อต้านผู้ยิ่งใหญ่ มีความสำคัญว่าคนในสังคมย่อมได้รับสิทธิและความเสมอภาคโดยเท่าเทียมกัน และจะต้องไม่มีการแบ่งชนชั้นชั้นในสังคม ทุกคนควรจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาทางการเมืองและการปกครอง
3. พวกคลั่งสิทธิความเสมอภาค ต่อต้านการรวบรวมอำนาจและภาวะผูกขาดอำนาจของการบริหารโดยไม่ชอบด้วยเหตุผล
4. พวกต่อต้านคัมภีร์ เชื่อถือยึดมั่นอยู่กับความคิดคำนึงของตนเอง และเห็นว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องเสมอ
5. พวกศูนย์พัฒนาประชาชน มีความมุ่งหวังอย่างแรงกล้าที่จะให้มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันเพื่อปรับปรุงสังคม โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับชุมชน ในขณะที่เดียวกันก็ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนในสังคมด้วย
6. ความบริสุทธิ์ทางศีลธรรม มีความภาคภูมิใจในสถาบันการศึกษาของตนเอง ต้องการให้มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันทางศีลธรรม เพื่อจะได้มีส่วนร่วมเข้าไปแก้ไขปัญหาสภาพเลวร้ายของสังคม
7. ต่อต้านสถาบัน หากจัดตั้งสถาบันขัดต่ออุดมการณ์และแนวสัจจะของสังคมและไม่สามารถใช้หลักของเหตุผลเข้าไปอธิบายให้เป็นที่เข้าใจได้ก็จะเกิดความรู้สึกต่อต้านทั้งในและนอกรูปแบบ

ประเภทของนิสิตนักศึกษา

ได้มีนักการศึกษาได้จำแนกประเภทของนิสิตนักศึกษาไว้ดังนี้

คลาร์ค และ ทราว (Clark and Trow 1966:374-377 อ้างจาก ประกอบ คุปรัตน์ 2524:1-4) จำแนกประเภทของนิสิตนักศึกษาออกตามวัฒนธรรมย่อยเป็น 4 ประเภท โดยพิจารณาว่านิสิตนักศึกษามีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องของการคิดอ่านทางสติปัญญาอย่างน้อยเพียงใด และนิสิตนักศึกษามีความสัมพันธ์ต่อสถาบันหรือมหาวิทยาลัยอย่างน้อยเพียงใด ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มวิชาการ (Academic Subculture) เป็นนิสิตนักศึกษาซึ่งให้ความสนใจในเรื่องเนื้อหาทางวิชาการ ชอบแสดงออกซึ่งความคิดเห็นในเชิงวิชาการ ชอบร่วมในกิจกรรมของ มหาวิทยาลัย เช่น การสัมมนา นิสิตนักศึกษาประเภทนี้จะชอบทำงานหนัก ต้องการให้ได้คะแนนดี นิสิตนักศึกษาประเภทนี้เห็นว่า มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันที่ให้การสนับสนุน ส่งเสริมสติปัญญา และเปิดโอกาสให้ได้มีโอกาส เรียนรู้อย่างเต็มที่ นิสิตนักศึกษากลุ่มนี้มีความหวังในอนาคตที่จะศึกษาต่อทั้งในและต่างประเทศในระดับบัณฑิตศึกษา
2. กลุ่มต่อต้าน (Non-Conformist Subculture) นิสิตนักศึกษาประเภทนี้จะมีลักษณะ ไม่ยอมตาม เป็นพวกที่มีความคิดรุนแรง ก้าวร้าว ไม่เห็นด้วย สนใจที่จะศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง สนใจแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ทั้งทางด้านวรรณกรรม ศิลปะและการเมือง นิสิตนักศึกษาประเภทนี้มักแยกตนเองออกจากคณาจารย์ สถาบัน หรือเป็นปฏิปักษ์ต่อผู้บริหาร มีความอิสระในการวิพากษ์ วิจารณ์มหาวิทยาลัยและสังคมโดยกว้าง นิยมที่จะหาแหล่งความรู้แหล่งนอกมหาวิทยาลัย หรือวงการต่าง ๆ ที่มีความคิดเห็นไปในทำนองเดียวกัน แสวงหาการดำเนินชีวิตที่เป็นแบบฉบับของตนเอง
3. กลุ่มกิจกรรม (Collegiate Subculture) นิสิตนักศึกษากลุ่มนี้จะไม่สนใจการเรียนรู้หรือตำราอย่างจริงจัง ไม่สนใจเรื่องความคิดเหมือนสองกลุ่มแรก คุณค่าของนิสิตนักศึกษาประเภทนี้อยู่ที่ความสนุกสนานและกิจกรรมนอกหลักสูตรในมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวกับกีฬา สันทนาการ และงานสังคม การเชียร์กีฬา มีความรู้สึกผูกพันกับสถาบันของตนเองมาก
4. กลุ่มอาชีพ (Vocational Subculture) นิสิตนักศึกษาประเภทนี้สนใจศึกษาเพื่อรับปริญญาไปประกอบอาชีพ ไม่สนใจในเรื่องความคิด (idea) ไม่มีความรู้สึกเกี่ยวข้องกับทางสถาบัน ไม่สนใจกิจกรรมนอกหลักสูตรทุกประเภท นอกจากกิจกรรมพิเศษที่มีรายได้ สนใจในการเรียนเพื่อการประกอบอาชีพเป็นส่วนมาก มองเห็นสถาบันการศึกษาเหมือนแหล่งฝึกงานและเป็นสถานที่ซึ่งจะนำตัวเอง ไปสู่อนาคต การทำงานที่ตึงเครียด

วิลสัน และคณะ (Wilson and others 1975:113-114) จัดแบ่งประเภทของนักศึกษาตามลักษณะความสนใจเป็น 8 ประเภท ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับการแบ่งประเภทของนักศึกษาตามลักษณะความสนใจเป็น 8 ประเภท ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับการแบ่งประเภทของนักศึกษาดังที่ได้กล่าวมาแล้วคือ

1. กลุ่มสนใจทางปัญญาความคิด (Intellectual) นักศึกษาพวกนี้จะอ่านหนังสือมาก ด้วยความสนใจส่วนตัว นอกเหนือไปจากหนังสือที่อาจารย์มอบหมายให้ นักศึกษาประเภทนี้แม้จะเป็นผู้ที่หวังได้ปริญญาชั้นสูงต่อไป แต่จะไม่เรียนคร่ำเคร่งมากนัก เขาจะสนใจอะไรก็ตามนั้นเป็นเพราะความสนใจส่วนตัวของเขาเอง
2. กลุ่มวิชาการ (Academic) นักศึกษาพวกนี้มีแรงจูงใจจากภายนอกมากกว่า โดยเฉพาะแรงจูงใจเรื่องคะแนน เขาจะทุ่มเทเรียนอย่างหนัก เพื่อให้ได้คะแนนดีมากกว่าความพึงพอใจที่จะได้เรียนรู้ กลุ่มเพื่อนก็จะเป็นคนที่สนใจในวิชาการ มีความพยายามที่จะเรียนให้ได้ปริญญาสูง ๆ ขึ้นไป นักศึกษาประเภทนี้จะอ่านหนังสือน้อยกว่านักศึกษาประเภทแรก
3. กลุ่มกิจกรรม (Activist) นักศึกษาแบบนี้จะสนใจเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การประท้วง รับบริจาคเงิน ทำงานเพื่อสังคม สนใจกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับสังคมและการเมืองนอกสถาบัน ใช้เวลาในการศึกษาพอประมาณ
4. กลุ่มอาชีพ (Vocational) นักศึกษากลุ่มนี้สนใจเรื่องนอกสถาบันแต่ด้วยเหตุผลที่แตกต่างจากกลุ่มนักศึกษากิจกรรม เขาจะเตรียมพร้อมเพื่อการประกอบอาชีพ หลังจากสำเร็จการศึกษา พยายามหาความรู้ ทักษะเพื่อการทำงาน การเลือกอาชีพ เห็นความสำคัญของการทำงานหลังจากการศึกษา นักศึกษากลุ่มนี้จะอ่านตำราน้อยกว่านักศึกษากลุ่มอื่น แต่ใช้เวลาในการเรียนมากกว่า
5. กลุ่มสนใจทางศิลปะ (Artistic) นักศึกษากลุ่มนี้จะสนใจทางสุนทรียศาสตร์ แบบแผนประเพณี งานศิลปะ วรรณคดี กลุ่มเพื่อนก็จะเป็นผู้สนใจในเรื่องเหล่านี้เช่นเดียวกับนักศึกษากลุ่มนี้มักไม่ค่อยสนใจที่จะได้ปริญญาสูง ๆ ขึ้นไป
6. กลุ่มนอกรูปแบบ (Hip Non Conformist) นักศึกษากลุ่มนี้สนใจศึกษาหนังสือต้องห้าม ยาเสพติด ศึกษาหาความรู้ อ่านหนังสือเพื่อความพอใจของตัวเองคล้ายกับกลุ่ม Intellectual และ Activist
7. กลุ่มกีฬา (Athletic) สนใจเข้าร่วมในกิจกรรมกีฬา การแข่งขัน ชอบอ่านหนังสือเกี่ยวกับกีฬา เรื่องเกี่ยวกับกีฬาจะเป็นเรื่องที่นักศึกษากลุ่มนี้ให้ความสนใจหลังจากสำเร็จการศึกษา ใช้เวลาเรียนน้อยกว่าธรรมดา ความคาดหวังในการศึกษาสูงขึ้นไปอยู่ในระดับปานกลาง
8. กลุ่มการเมือง (Political) นักศึกษาประเภทนี้จะเป็นนักศึกษาที่เป็นผู้นำในองค์กร เข้าร่วมในชมรมกิจกรรมต่าง ๆ อ่านหนังสือน้อย แต่ใช้เวลาในการศึกษาในเกณฑ์เฉลี่ยปานกลาง ความคาดหวังในการศึกษาสูงขึ้นอยู่ในระดับปานกลาง

นิวโคมบี้ และคณะ (Newcomb and Others, 1967:374-377 อ้างจาก สุชาติดา มัคโอตี้ 2518:19) ได้ศึกษาวัฒนธรรมย่อยของนักศึกษาวิทยาลัยเบเนดิกติน โดยได้จำแนกนักศึกษา ออกเป็น 6 ประเภท คือ

1. พวกที่มีความคิดสร้างสรรค์ (Creative Individualists) นิสิตพวกนี้มอง ตนเองว่าตนมีสติปัญญาสูงมีทุกสิ่งทุกอย่างเหนือผู้อื่น โดยทั่วไปแล้วยึดถือความคิดของตนเอง มีความคิดเป็นเสรีนิยม มีศิลป์ คิดว่าตนเองมีความแตกต่างจากคนอื่น ไม่สนใจใคร มีเหตุผลเป็น ของตนเอง ซึ่งอาจไม่เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น ทำอะไรตามความพอใจของตนเอง มีความสามารถ สูง มองคนอื่นว่าโง่กว่าตน มีความคิดสร้างสรรค์เป็นตัวของตัวเอง

2. พวกศึกษิต (The Scholars) พวกนี้เป็นผู้ที่มีความเป็นเอกัตบุคคลต่ำ คือไม่ กล้าทำอะไรเป็นตัวของตัวเอง มีสติปัญญาสูง ฉลาด สนใจกับการเรียนรู้และการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม เป็นคนมีเหตุผล รู้จักการวิเคราะห์แต่เป็นคนที่ตั้งคมแคบเพื่อนฝูงน้อย

3. พวกไม่มีระเบียบระเบียบ (The Wild Ones) มีความเป็นตัวของตัวเองสูงแต่ ไม่ค่อยฉลาด มีความเป็นอิสระต่อต้านอนุรักษนิยม ไม่ชอบทำงานหนัก ทำอะไรตามความพอใจ ไม่สนใจวิชาการ ไม่มีระเบียบ สนใจแต่ความสนุกสนาน ชอบงานรื่นเริง ทำตนเด่นอยู่เสมอ เป็น คนหลงตนเอง

4. พวกฝักใฝ่ในการเมือง (Political Activist) เป็นพวกที่มีวิญญานของนัก ปฏิรูป (Civic-Minded Reformist) ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นการเมืองในระดับมหาวิทยาลัย หรือ การเมืองระดับประเทศ สนใจงานสาธารณประโยชน์ ติดต่อประชาชน (Public Affairs) ปกป้องสิทธิมนุษยชน

5. พวกกลุ่มสังคม (Social Group) มีความเป็นตัวของตัวเองต่ำ สติปัญญาต่ำ สนใจแต่เฉพาะเรื่องของสังคม สนใจเรื่องสนุกสนาน ไม่สนใจงานวิชาการ ชอบมีนัดกับเพื่อน ต่างเพศ

6. พวกผู้นำ (Leaders) เป็นพวกที่สนใจเรื่องของการบริหารสถาบันที่ตนเองอยู่ สนใจการบริหารองค์การนิสิต (Student Government) มักจะเข้าไปมีส่วนร่วมในองค์การ หรือกลุ่มนิสิต ลักษณะที่เห็นได้ชัดคือ เป็นผู้รอบรู้และชอบจัดการในกิจการทั้งปวง

ส่วน สรรเสริญ อุกัยเฉลิม (2514:183-184) เห็นว่านักศึกษาไทยมี 3 ประเภทคือ

1. ประเภทเรียนเพื่อหาความรู้อย่างเดียว ไม่สนใจสิ่งแวดล้อมหรือสังคมภายนอก เป็นหนอนหนังสือ

2. ประเภทเรียนเพื่อแสวงหาความรู้เพื่อตนเองและสังคมนักศึกษาแบบนี้จะต่างจาก พวกแรกโดยจะสนใจศึกษาเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสภาพสังคม ใช้เวลาว่างบำเพ็ญประโยชน์เพื่อ ช่วยเหลือสังคมดีขึ้น

3. ประเภทแสวงหาแนวความคิดใหม่ หรือพวกหัวก้าวหน้า เป็นนักศึกษาที่ไม่ยอมหยุดนิ่ง พยายามหาความรู้ใหม่ แสดงออก แสดงความคิดที่ใหม่ ๆ แปลก ๆ ซึ่ง สรรเสริญ เสนอว่านักศึกษาประเภทนี้หากได้รับการเอาใจใส่จากอาจารย์ช่วยชี้แนะแนวทาง ให้ข้อคิดเห็นที่ถูกต้อง ใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นของนักศึกษากลุ่มนี้ จะช่วยให้นักศึกษากลุ่มนี้ชี้นำนักศึกษาอื่น ๆ ได้ เพราะเป็นกลุ่มพวกหัวก้าวหน้า หรือกลุ่มปฏิกริยา

นอกจากความแตกต่างกันในตัวนักศึกษาในเรื่องต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ความแตกต่างที่สำคัญอีกประการหนึ่งในตัวนักศึกษา คือ ความแตกต่างในบุคลิกภาพซึ่ง จากอบ (Jacob: 1951:90) กล่าวว่า บุคลิกภาพของนักศึกษาและแนวโน้มในเรื่องบุคลิกภาพของนักศึกษาเมื่อแรกเข้ามาในชั้นเรียน มีส่วนอย่างมากต่อปฏิกริยาของนักศึกษาที่มีต่อวิธีการสอน และต่อสิ่งที่นักศึกษาจะได้รับจากวิชานั้น และความแตกต่างส่วนตัวของนักศึกษา มีความสำคัญมากกว่าความแตกต่างทางเทคนิคของการสอน ในการกำหนดอิทธิพลทางการศึกษา

ลักษณะของนิสิตนักศึกษา

เนื่องจากนิสิตนักศึกษาเป็นกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในสังคมเป็นอย่างมากดังที่กล่าวมาแล้ว และกลุ่มคนที่กำลังศึกษาหาความรู้อยู่ในสถาบันอุดมศึกษานั้น นับได้ว่าเป็นผู้ที่กำลังเตรียมตัว เพื่อจะไปประกอบอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นผู้นำในอนาคต โดยคุณลักษณะหรือสภาพของนิสิตนักศึกษานั้น มีลักษณะคาบเกี่ยวกับความเป็นเยาวชนและความเป็นผู้ใหญ่ ส่วนใหญ่จะอยู่ในวัยหนุ่มสาวที่กำลังมุ่งศึกษาวิชาการและวิชาชีพ เพื่อเตรียมตัวไปประกอบอาชีพในอนาคต และมีบางส่วนเป็นผู้ใหญ่ที่เข้าศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้วิชาการและวิชาชีพ โดยมีสภาพมีตำแหน่งอาชีพในสังคมอยู่แล้ว โดยลักษณะดังกล่าวแล้ว จึงทำให้นิสิตนักศึกษามีลักษณะบทบาทในสังคมที่แตกต่างไปจากบุคคลกลุ่มอื่น ๆ โดยเฉพาะมีผู้จัดประเภทของนิสิตนักศึกษา โดยมองลักษณะของนิสิตในแง่มุมต่าง ๆ แตกต่างกันไป

ดร.ชนันท์ ชีวบัณฑิตจะมีลักษณะเช่นไร คือลักษณะของนิสิตนักศึกษานี้ที่หนึ่ง ผู้เข้ามาพร้อมด้วยแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มักจะแสดงความฉลาดเฉลียว ทำงานหนัก และจบไปด้วยเกียรตินิยมทางลัดที่จะให้ได้รับพิตที่ศักดิ์คือการรับนิสิตที่ตนเอง สถาบันบางแห่งดูเหมือนว่าจะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของนิสิตนักศึกษามากกว่าที่อื่น ๆ อย่างไรก็ตามอิทธิพลเหล่านี้มิได้เป็นอิสระจากลักษณะเบื้องต้นของผู้เรียน ถ้าเราต้องการเข้าใจพัฒนาการของนิสิตนักศึกษาในช่วงที่อยู่ในสถาบัน เราต้องตระหนักว่า นิสิตนักศึกษามีลักษณะอย่างไรตอนที่เข้ามา และลักษณะเหล่านี้สัมพันธ์กับอิทธิพลของประสบการณ์ในมหาวิทยาลัยอย่างไร (พรชูลี อาชวอำรุง 2525:248)

โจเซฟ คอฟแมน (Joseph Kauffman, อ้างจาก วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2527:26-28) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับลักษณะนิสัยนักศึกษามหาวิทยาลัยไว้ 6 ลักษณะดังนี้

1. ผู้ที่เข้ามาแสวงหาความรู้ และมุ่งมั่นตกลงปลงใจในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง ซึ่งเขามีความเชื่อถือในศาสตร์นั้น ๆ เขาอยากจะเป็นความสัมพันธ์กับชีวิตจิตใจของวิชาที่เรียน แต่มักจะผิดหวัง เพราะไม่ได้พบเช่นนั้น
2. ต้องการแสวงหาความมั่นคงทางสังคม (Social Security) เพราะบางครั้งเมื่อเข้ามาในมหาวิทยาลัย ก็เกิดความรู้สึกเหมือนคนหลงทาง การที่เข้ามาวิทยาลัยเพราะเขานึกว่าจะเป็นที่ที่ทำให้เขาได้คลายความสัมพันธ์ใกล้ชิดทางบ้าน พยายามหาทางคิดห่างบ้าน โดยต้องการอิสระ จึงต้องการคนที่ช่วยสนองความต้องการทางจิต หากคนที่ถูกใจเป็นเพื่อน
3. เป็นคนมีอุดมคติและใจดี แต่บางครั้งสิ่งแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยก็ทำลายอุดมคตินั้นเสีย เขาอยากที่จะช่วยคนอื่นและสนใจปัญหาของสังคม ซึ่งในด้านนี้มหาวิทยาลัยจะไม่ได้มาถึงหรือเห็นความต้องการของเขา จึงไม่ได้คอยช่วยจัดประสบการณ์ หรือจัดโอกาสให้เขาได้ทดลองทำงานที่ใช้วิชาการที่เรียนอยู่ในห้องเรียนกับชีวิตประจำวัน
4. มีความกระตือรือร้นที่จะเรียน แต่เพราะว่ามีสิ่งยั่วยุรอบด้านที่ผลักดันให้หันเหทิศทางไปทางอื่น กิจกรรมต่าง ๆ สนุกสนานกว่าไม่ต้องกังวล เต็มใจและได้รับการบีบคั้นจากการเรียน นักศึกษาบางคนอาจตั้งความหวังในการเรียนระดับอุดมศึกษาไว้สูงมาก เมื่อเข้ามาศึกษาแล้วไม่เป็นไปตามที่คาดหวังก็รู้สึกเสียใจ และผิดหวังมากจึงต้องหันความสนใจไปสู่ด้านอื่น ๆ ซึ่งบางครั้งอาจนำไปสู่ปัญหาการเล่นการพนันและการติดยาเสพติด ซึ่งจะเป็นผลร้ายต่อตัวเอง สังคม และประเทศชาติ
5. ต้องการค้นพบตนเอง (Seek for Self-Identification) ความเป็นตัวของตัวเอง แต่ส่วนมากมักไม่พอใจในความปรารถนาและทุกสิ่งในตัวเองนัก นอกจากนั้นการเรียนในระดับอุดมศึกษา สาขาวิชาบางประเภทไม่ได้ช่วยให้บัณฑิตนักศึกษาค้นพบความสามารถของตนเอง บางครั้งทำให้นักศึกษาเข้าใจผิดว่าตนเองโง่มาก เพราะเพียงสาเหตุจากการสอบไล่ตกเพียง 1 วิชาเท่านั้น จึงเป็นเหตุให้ไม่สามารถพัฒนาความสามารถด้านอื่น ๆ ขึ้นมาได้เลย
6. มีความขัดแย้ง และมีความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์ต่อการบริหาร ลักษณะของบัณฑิตนักศึกษาด้านนี้อาจเปลี่ยนไปในบางมหาวิทยาลัย ที่เปิดโอกาสให้นักศึกษานิสิตมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของมหาวิทยาลัยบ้าง (to participate in decision-making) โดยการมีบัณฑิตนักศึกษาดำเนินการมีส่วนร่วมในการบริหารจะทำให้เขาได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องขึ้น เพราะเขาเชื่อว่าผู้แทนของเขาต้องมีความรักดีต่อกลุ่ม ดังนั้นข้อมูลที่ได้อ้อมมีความเที่ยงตรงและสิ่งที่ตัวแทนของเขาทำย่อมตอบสนองความต้องการของพวกเขาได้เป็นอย่างดี

เมื่อพิจารณาความแตกต่างในระดับชั้นปีที่ศึกษา ทองเวียน อมรัชกุล (2525:38-39) เห็นว่านักศึกษามีลักษณะแตกต่างกันไป กล่าวคือ

นิสิตชั้นปีที่ 1 นิสิตที่เริ่มเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย หวังความสำเร็จในเชิงวิชาการ สนใจในการศึกษาหาความรู้ความคิดต่าง ๆ ต้องการเข้าใจตัวเอง (Self-Understanding) เข้าใจปัญหาของโลก รวมทั้งแสวงหาเอกลักษณ์ของตน แสวงหาฐานะส่วนตัว มีความเป็นมิตร ผูกพันอยู่กับเพื่อนและชอบรวมอยู่ในกลุ่ม และเป็นผู้มีมนุษยธรรม สุภาพ เรียบร้อย ให้ความสำคัญคุ้มครองและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ความรู้สึกทั่วไปของนิสิตพวกนี้คือทั้งกลัวและตื่นเต้น นิสิตปีที่ 1 จะสนใจเข้าร่วมกิจกรรมทุกประเภทในมหาวิทยาลัย

นิสิตชั้นปีที่ 2 เริ่มเกิดความไม่พอใจมหาวิทยาลัย บางกรณีอาจมีความรู้สึกเฉย ๆ เบื่อ ไม่ยินดียื่นรายต่อสภาพทั่วไปในมหาวิทยาลัย ทั้งนี้เพราะพวกนี้ถูกทอดทิ้งและไม่ได้รับการเอาใจใส่จนกระทั่งนิสิตเกิดความรู้สึกขึ้นมาเองว่า ตนเองเป็นคนขาดความรับผิดชอบ ดังนั้นทางออกของนิสิตปีที่ 2 เหล่านี้ คือ การริเริ่มสร้างความเป็นแบบแผนของกลุ่มย่อยขึ้นมาจนเกิดเป็นวัฒนธรรมเพื่อนฝูงขึ้น (Peer Culture)

นิสิตชั้นปีที่ 3 นิสิตเหล่านี้จะมีวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของตนเอง เป็นเอกลักษณ์เฉพาะในลักษณะที่สูงมาก สำหรับกลุ่มนิสิตปีที่ 3 ด้วยกันเองจะมีความคิดเห็นแตกแยกออกไปน้อยมาก มีความคิดเห็นไปในแนวเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ มีค่านิยมคล้ายคลึงกัน และทุกคนจะมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ลักษณะที่คล้ายนิสิตปีที่ 2 คือ ความไม่พอใจมหาวิทยาลัยในด้านต่าง ๆ รวมทั้งมีข้อวิพากษ์วิจารณ์มหาวิทยาลัยด้วย

นิสิตชั้นปีที่ 4 พวกนี้มีแนวโน้มที่จะหันเหความสนใจออกไปจากมหาวิทยาลัย เขาจะเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจการต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย เริ่มตั้งแต่ไม่สนใจวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของนิสิต (Student Culture) รวมทั้งไม่ยอมรับระเบียบประเพณีของนิสิตด้วยตนเอง โดยส่วนใหญ่แล้วจะสนใจกับเรื่องส่วนตัว เฉพาะอย่างยิ่งชีวิตภายหลังสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยในระดับปริญญาตรีไปแล้ว

นอกจากนี้แล้ว ทองเวียน อมรัชกุล ยังเห็นว่านักศึกษาอาจแบ่งออกกว้าง ๆ เป็น 3 พวก คือ พวกที่เรียนอย่างเดี๋ยวนั้น พวกนี้จะใช้เวลาส่วนใหญ่ในการศึกษาเล่าเรียน ไม่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนอกหลักสูตรใด ๆ ใช้เวลาในห้องสมุด เวลาว่างก็อ่านหนังสือให้กับตำรา และคำสอนของอาจารย์ พวกที่สองไม่สนใจการศึกษาเล่าเรียนมากนัก มักจะใช้ชีวิตอยู่กับการทำกิจกรรม เข้าร่วมเป็นผู้นำต่าง ๆ ในองค์การ ชมรม กิจกรรมต่าง ๆ พวกนี้มีความคิดว่าการศึกษาเล่าเรียนที่แท้จริงนั้น มีประโยชน์ตำราและการสอนของครูอาจารย์ แต่จะเกิดจากการที่ตนเองได้มีประสบการณ์ และเรียนรู้ด้วยตนเอง พวกที่สาม คือ นักศึกษาที่เดินสายกลาง สนใจศึกษาเล่าเรียนจากตำรา และการสอนของอาจารย์และทั้งการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมนิสิตต่าง ๆ ด้วย

ลักษณะนิสิตนักศึกษาที่พึงประสงค์

จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็นการพัฒนา นิสิตนักศึกษา ให้เป็นคน ที่สมบูรณ์ขึ้น โดยมุ่งพัฒนาความเจริญงอกงามทางสติปัญญาและความคิด จริยธรรม มีความรู้ และ ความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรมเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ และวิชาขั้นขั้นสูง และสามารถดำเนิน ชีวิตได้อย่างมีคุณค่าแก่ตนเอง สังคมและประเทศชาติ การที่จะบรรลุถึงวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้นั้น นิสิตนักศึกษาควรจะต้องมีลักษณะนิสิตนักศึกษาที่พึงประสงค์เป็นอย่างไรนั้น ได้มีผู้เสนอลักษณะดังกล่าว ไว้หลายรูปแบบ ดังนี้

เอ ดับเบิลยู ชิคเคอริง (A.W. Chickering 1974:8-17) เสนอว่า นิสิตนักศึกษา ที่สมบูรณ์แบบมีลักษณะ 7 ประการ ได้แก่

1. การบรรลุถึงความมีประสิทธิภาพ
2. การควบคุมอารมณ์
3. การเป็นตัวของตัวเอง
4. การสร้างภาพพจน์เอกลักษณ์เฉพาะตน
5. การสร้างความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้อื่น
6. การวางวัตถุประสงค์ของตนอย่างชัดเจน
7. การพัฒนาบูรณาการ

นอกจากนี้ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา 2529:3-40) ได้เสนอความเห็นว่ นิสิตนักศึกษาควรได้รับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ คือ

1. การพัฒนาทางสติปัญญา ให้รู้จักรักษาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียน หัดคิดอย่างมีระบบ และสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้
2. การพัฒนาวิชาชีพ ให้มีความสามารถในการประกอบอาชีพ สามารถสร้างงานอาชีพ ขึ้นใหม่
3. การพัฒนาอารมณ์ ที่การควบคุมอารมณ์ เข้าใจวิธีการรักษาอารมณ์ของตนได้ ก็ย่อม จะทำให้สังคมเห็นเป็นสังคมที่น่าอยู่
4. การพัฒนาทักษะทางสังคม หมายรวมถึงการใช้วาจาหรือภาษาที่เหมาะสมในการ ติดต่อสื่อสารในสังคม การเรียนรู้มารยาทต่าง ๆ ในการสมาคมติดต่อการแต่งกายตามกาลเทศะ การประพฤติปฏิบัติตามสังคม ทำเพื่อประโยชน์แก่สังคม
5. ความเป็นตัวของตัวเอง ให้เข้าใจตนเอง รู้จักสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง รู้จัก พึ่งตัวเองได้ สร้างความมั่นใจให้แก่ตนเองและสร้างบุคลิกที่ตนเองพอใจ

6. การพัฒนาคุณธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น มีความเสียสละ อดทน ต่องานทุกชนิด พยายามทำงานให้สำเร็จ การคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว การตรงต่อเวลา ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ให้ได้รับความเดือนร้อน ไม่ว่าจะ เป็นทางกาย วาจาหรือใจ รักชาติ ภาคภูมิใจในความเป็นชาติไทย มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ในทุกบทบาท

7. การพัฒนาทัศนคติ ทัศนคติที่ดีย่อมจะมีความรู้สึกเข้าใจเห็นใจผู้อื่นมากกว่า มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ได้ดี สามารถนำสังคมให้เป็นสุข ได้ด้วยทัศนคติที่ส่งผลกระทบไปสู่การกระทำที่ดี

8. การพัฒนาการจัดการ ใช้เหตุผลเป็นคนสู้คน รู้จักการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล ถูกต้อง ตามสังคม ตามหลักการ แสวงหาแนวทางในการจัดการกิจการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของตนเอง

หลังจากที่นิสิตนักศึกษาได้ศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเป็นเวลา 4 ปี เมื่อสำเร็จ การศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาแล้ว เขาจะได้รับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ตามเป้าหมายของนิสิต นักศึกษาแต่ละบุคคล ซึ่ง พรชูลี อาชวอำรุง (2524:9-13) ได้กล่าวได้ดังนี้ คือ

1. การเรียนรู้ทางปัญญา (Cognitive Learning) ประกอบด้วยคุณลักษณะ และทักษะ ดังต่อไปนี้

1.1 ทักษะทางภาษา (Language Skills) รู้จักใช้ภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านความคิด การเขียน และการอภิปราย

1.2 ทักษะทางปริมาณ (Quantitative Skills) ความสามารถในการเข้าใจในทัศนเบื้องตันของคณิตศาสตร์ และสามารถใช้อข้อมูลทางสถิติง่าย ๆ ตลอดจนเหตุผลทางสถิติ และเข้าใจรากฐานของการบัญชี

1.3 ความรู้หลัก ๆ (Substantive Knowledge) รู้จักรมรดกทางวัฒนธรรม และประเพณีต่าง ๆ มีความรู้ทางด้านปรัชญา วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ศิลปะวรรณคดี การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และปัญหาสังคม มีความรอบรู้เรื่องศัพท์ ข้อเท็จจริง และหลักการในสาขาวิชาการที่เกี่ยวข้อง

1.4 มีเหตุผล (Rationality) มีความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล สามารถวิพากษ์วิจารณ์ วิเคราะห์และสังเคราะห์ได้

1.5 มีความอดทนอย่างนักวิชาการ (Intellectual Tolerance) มีเสรีภาพในความคิด มีความสงสัย อยากรู้อยากเห็นทางวิชาการ

1.6 มีความละเอียดอ่อนต่อสุนทรียภาพ (Aesthetic Sensibility) มีความรู้ ความสนใจต่อศิลปวรรณคดี และความงามตามธรรมชาติ

1.7 มีความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) มีจินตนาการและความคิดริเริ่มในการตั้งสมมุติฐาน และความคิดใหม่ ๆ ในการผลิตงานศิลปะใหม่

1.8 บุรณาการทางปัญญา (Intellectual Integrity) มีความคิด
ความเข้าใจในความเป็นจริง และธรรมชาติมีสติรอบคอบในการศึกษาและวิจัย

1.9 มีความฉลาด (Wisdom) มีความฉลาดและไหวพริบ

1.10 มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong-Learning) มีความรักใน
การเรียนรู้ และมีความสนใจในวิชาการอยู่ตลอดเวลา

2. พัฒนาการทางอารมณ์และจริยธรรม (Emotional and Moral
Development)

2.1 ด้านค้นพบตัวเอง (Personal Discovery) มีความรู้เกี่ยวกับ
พรสวรรค์ ความสนใจ ค่านิยม ความคาดหวัง และจุดอ่อนของตน ค้นพบเอกลักษณ์เฉพาะตน

2.2 การมีสุขภาพจิตที่ดี (Psychological Well-being) มีความ
มั่นคงทางอารมณ์ เชื่อมั่นในตนเอง พึ่งตนเองได้และรู้จักยืดหยุ่นได้

2.3 มีความเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ (Human Sponteneity) มี
ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีน้ำใจ มีความเคารพในบุคคลอื่น

2.4 มีจริยธรรม (Morality) มีหลักการทางจริยธรรมถูกต้องและฝัง
ลึกอยู่ภายในตัวตน ไม่เชื่ออะไรง่ายๆ มีความรับผิดชอบต่อสังคม

2.5 มีความสนใจทางศาสนา (Religious Interest)

2.6 มีความเป็นผู้ได้รับการขัดเกลาแล้วทั้งทางด้านรสนิยม ความประพฤติ
และมารยาท

3. สมรรถภาพในเชิงปฏิบัติ (Practical Competence) ประกอบด้วย

3.1 แสดงพฤติกรรมที่พึงถึง ความต้องการสัมฤทธิ์ผล การมองอนาคต
การปรับตัวได้ และการเป็นผู้นำที่ดีได้

3.2 ลักษณะของประชาชนที่ดี เช่น เข้าใจและยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตย

3.3 มีผลผลิตทางเศรษฐกิจ เช่น รู้จักทำงานโดยไม่เลือกงาน

3.4 มีชีวิตครอบครัวที่ดีงาม เช่น มีความมั่นคงทางครอบครัว

3.5 มีประสิทธิภาพในฐานะผู้บริโภค เช่น รู้จักค่าของเงิน รู้จักใช้เงิน
ให้คุ้มค่า

3.6 รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เช่น รู้จักแบ่งเวลาในการทำงาน

พักผ่อน และเล่นกีฬา

3.7 มีสุขภาพดี เช่น มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี

4. มีความพึงพอใจและความสนุกสนานที่ได้รับจากการศึกษาโดยตรงประกอบด้วย

4.1 ความสนุกสนานเพลิดเพลินระหว่างที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานบันอุดมศึกษา

4.2 ชีวิตเมื่อสำเร็จการศึกษาจะภาคภูมิใจในความสำเร็จของตน

องค์ประกอบลักษณะนิสิตนักศึกษา

นโยบายการพัฒนาการศึกษาในระดับอุดมศึกษาฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ได้จำแนกแนวทางให้สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ มีทิศทางในการดำเนินการกิจของสถาบันเพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ในด้านการผลิตบัณฑิตนั้น ได้กำหนดคุณลักษณะที่บัณฑิตพึงได้รับการพัฒนาไว้อย่างกว้าง ๆ ว่า ต้องเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพ มีคุณธรรม จริยธรรมที่พึงประสงค์ สามารถปรับตัวให้เข้ากับภาวะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ให้มีความสามารถในการสร้างงานและประกอบอาชีพอิสระได้

วิจิตร ศรีสอ้าน (2518:11) ได้ให้ความเห็นว่า สถาบันอุดมศึกษา ควรจะวางจุดมุ่งหมายที่ผสมผสานการศึกษาเพื่อเสริมสร้างบุคลิกภาพและความสามารถในทางปัญญาของบุคคลควบคู่กันไปกับการศึกษิต เพื่อให้นักศึกษามีความสามารถไปประกอบอาชีพ กล่าวคือควรเน้นการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นคนควบคู่กันไปกับการศึกษาเพื่อพัฒนากำลังคน ทั้งนี้ เพื่อให้สังคม ได้มีบัณฑิตที่เป็นศึกษิต ซึ่งสอดคล้องกับ วิทยุ สาทร (2522:117-118) ที่กล่าวถึงคุณลักษณะของนิสิตนักศึกษาที่เป็นปัญญาชน พอสรุปได้คือ นิสิตนักศึกษาต้องมีความสามารถในการใช้ภาษาได้ดี มีจรรยาบรรณเหมาะสมกับวัฒนธรรมทางสังคม มีรสนิยมสูง รู้จักคิดด้วยตนเอง มีวิจารณ์ของตนเอง มีนิสัยมุ่งแสวงหาความเจริญงอกงามทางสติปัญญาอย่างไม่หยุดยั้ง มีการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องในสังคม รู้จักเลือกนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและสังคมอย่างแท้จริง

ผู้วิจัยได้แบ่งลักษณะนักศึกษาที่จะทำการศึกษาออกเป็น 7 ด้านให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 6 และคุณลักษณะของนิสิตนักศึกษาดังกล่าวข้างต้น ได้แก่ด้าน การแสวงหาความรู้ ด้านความคิดวิเคราะห์สร้างสรรค์ ด้านอารมณ์ ด้านสังคม ด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ด้านการยึดมั่นในศาสนา และด้านความเข้าใจตนเองและความเป็นตัวของตัวเองซึ่งได้กล่าวถึงลักษณะด้านต่าง ๆ ดังนี้

ลักษณะนิสิตนักศึกษาด้านการแสวงหาความรู้

วชิรา บัวศรี (2528) กล่าวว่า นิสิตนักศึกษาควรมีความใฝ่รู้ในสรรพวิชา แสวงหาความรู้ไม่หยุดยั้ง ให้รู้จักใฝ่หาความรู้ทุกวันให้ขยันอ่าน ขยันหาข้อมูล ขยันฟัง เพราะปัจจุบันมีสื่อมวลชน (mass media) มากมาย

พัฒนานิสิตนักศึกษาให้เป็นผู้ที่มีลักษณะด้านการแสวงหาความรู้ นิสิตนักศึกษาควรที่จะรู้จักตนเอง หรือประเมินก่อนว่าการที่ตนเข้ามาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษานั้น มีจุดมุ่งหมายอย่างไร มีศักยภาพแค่ไหน และควรวางแผนทางชีวิตของตนเองว่าจะเรียนไปเพื่ออะไร (ธิดารัตน์ บุญชู 2528:363-364)

ในการแสวงหาความรู้หรือการเรียนรู้นิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาสติปัญญาให้มีความเจริญงอกงามและเพื่อการประกอบอาชีพ

แนวทางในการพัฒนาสติปัญญา นิสิตนักศึกษาจะต้องมีรูปแบบและนิสัยการเรียนที่ดี โดยการยึดหลักอภิปรัชญา 4 ในทางพุทธศาสนาซึ่งได้แก่ ฉันทะ คือ ความพอใจรักใคร่ในวิชาที่เรียน วิริยะ คือ ความขยันหมั่นเพียร จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ฝึกฝนในสิ่งที่เรียนและวิมังสา คือ ความหมั่นตรិตรอง คิดพิจารณาเหตุผลในสิ่งที่เรียน (พระโสภณคณาภรณ์ 2528:2) นั่นคือเมื่อเรารู้จุดมุ่งหมายในการศึกษาของเรา เราควรตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ขยัน ไม่เกียจคร้านหมั่นศึกษาค้นคว้า มีความใฝ่รู้ใคร่เรียน หาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ การปฏิบัติเช่นนี้เสมอ ๆ จะทำให้เรามีความรู้แตกฉานในวิชาการต่าง ๆ เป็นอย่างดี สามารถบรรลุจุดมุ่งหมายที่ต้องการได้

การมีรูปแบบการเรียนเพื่อการพัฒนาสติปัญญา นั้น รูปแบบการเรียนนี้หมายถึงลักษณะและวิธีการของผู้เรียนซึ่งมีหลายลักษณะ แต่จากการแบ่งของ กราชา และริชแมน (Grasha and Riechman 1975:86-87 อ้างถึงใน ไพฑูรย์ สินลารัตน์ 2525:199-200)

- 1) แบบร่วมมือ (Collaborate) คือ การเรียนแบบมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนและอาจารย์ พร้อมทั้งจะร่วมมือด้วยดี มีการปฏิสัมพันธ์ดี
- 2) แบบมีส่วนร่วม (Participate) คือ การเรียนแบบต้องการรู้เนื้อหาจากการเข้าชั้นเรียน และมีส่วนร่วมกับผู้อื่นตามที่ตกลงกัน โดยเน้นเฉพาะวิชาที่เรียน
- 3) แบบอิสระ (Independent) มีความเชื่อมั่นในตนเอง ชอบคิดและค้นคว้าเอง แต่จะฟังความคิดเห็นของผู้อื่นในชั้นเรียนด้วย
- 4) แบบแข่งขัน (Competitive) การเรียนแบบชอบเอาชนะเพื่อด้วยกัน สนใจคะแนน รางวัลในชั้นเรียน ชอบการเป็นหัวหน้า
- 5) แบบพึ่งพา (Dependent) มีความอยากหรืออยากเห็นน้อยมาก เรียนเฉพาะที่ถูกกำหนดให้เรียน ไม่สนใจความคิดเห็น

6) แบบหลีกเลี่ยง (Avoidant) ไม่สนใจเรียนเนื้อหาในชั้นเรียน ไม่สนใจจะร่วมมือกับอาจารย์ และเพื่อนในห้องเรียน มีส่วนร่วมกับผู้อื่นน้อย

ในการที่นิสิตนักศึกษาจะพัฒนาตนเองนั้น แบบการเรียนที่น่าจะนำไปใช้คือ 3 แบบแรก ได้แก่ แบบร่วมมือ แบบมีส่วนร่วม และแบบอิสระ เพราะจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน เพื่อให้มีการสื่อสารสองทาง ซึ่งจะทำให้มีความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนถูกต้องมากขึ้น (เรณู ผลสวัสดิ์ ผู้แปล 2523:149) นอกจากนี้รูปแบบการเรียนแบบอิสระ ยังเป็นการฝึกการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งจะช่วยพัฒนาคุณสมบัติในการใฝ่รู้ใฝ่เรียน และรู้จักวิธีการหาความรู้ ทั้งนี้เพราะความรู้ในปัจจุบันนี้เพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว อาจล้าสมัยได้และความรู้ใหม่ก็ยังมีอีกมาก และยังเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่มศึกษากฎหมายทางการเรียนสูง ให้มีโอกาสเรียนและค้นคว้าได้ตลอดเวลา

ในการเรียนรู้นั้นความรู้ที่ได้จากตำราหรือในห้องเรียนเท่านั้นอาจไม่เพียงพอ สมควรที่จะมีการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงด้วย เช่น การฟังวิทยากรพิเศษบรรยาย การติดตามข่าวสารจากสื่อมวลชน การศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมในห้องสมุด การมีความสัมพันธ์กับกลุ่ม ได้แก่ การมีกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างนิสิตนักศึกษาหรือกับอาจารย์ ทั้งกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมนอกหลักสูตร

ในปัจจุบันนี้ถือกันว่าห้องสมุดเป็นส่วนสำคัญยิ่งส่วนหนึ่งของการศึกษา และถือว่าห้องสมุดกับสถาบันการศึกษาจะต้องเป็นสิ่งควบคู่กันเสมอ (Ward 1958:414) ซึ่งเราอาจกล่าวได้ว่าห้องสมุดเป็นหัวใจของการศึกษาโดยตรง และเป็นแหล่งศูนย์กลางที่บรรดาอาจารย์ นักศึกษา และผู้สนใจจะมาค้นคว้าหาความรู้ได้ด้วยตนเอง

ดังนั้นห้องสมุดจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการเป็นแหล่งรวมวิทยากรต่าง ๆ ในทุกแขนงวิชาตลอดจนเป็นสื่อกลางในการบริการ วัสดุอุปกรณ์ สื่อทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการของผู้ใช้ห้องสมุดอีกด้วย มหาวิทยาลัยจึงควรให้ความสนใจในการจัดหาทรัพยากรต่าง ๆ ในส่วนของนักศึกษาเองส่วนหนึ่งที่ไม่นิยชอบค้นคว้าหรือใช้ห้องสมุด ซึ่งพบว่าเป็นผลสืบเนื่องมาจากความไม่พร้อมของห้องสมุดและลักษณะการสอนของอาจารย์ด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาค ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยเพิ่งตั้งไม่นานนัก ยังขาดความพร้อม ต้องทุ่มเทงบประมาณส่วนใหญ่นอกไปกับการขยายความเจริญเติบโตของมหาวิทยาลัย จึงไม่มีกำลังงบประมาณจะพัฒนา

ห้องสมุดให้ดีพอ และอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ก็ยังมีน้อย จึงมีปัญหาและอุปสรรคในการใช้บริการของห้องสมุดเป็นอันมาก และมีผู้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับห้องสมุดที่น่าสนใจไว้ดังนี้

จากการศึกษาของ Joyce โดยหาความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองของนักศึกษาในห้องสมุดกับผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักศึกษาวิชาลัยครูปีสุดท้ายในสหรัฐอเมริกา ซึ่งผลของการวิจัยทั่วไป พบว่า "ผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการสูง มักจะเป็นผู้ที่มีความสามารถในการใช้ห้องสมุดในการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเองสูงด้วย" (Joyce 1961:188-189)

ลักษณะนิสัยนักศึกษาด้านความคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์

สมน อมรวิวัฒน์ (2531:2-3) ได้กล่าวว่าในกระบวนการทางการศึกษา ได้มีการกล่าวถึง "ความคิด" เป็นอย่างมากว่าเป็นคุณสมบัติที่นักศึกษาต้องมีความรู้ความสามารถและความดี กระบวนการคิดทางวิทยาศาสตร์ได้เน้นถึงกระบวนการคิดเพื่อแก้ปัญหา การคิดวิพากษ์วิจารณ์ การคิดวิพากษ์วิจารณ์ การคิดตีความ การคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ ฯลฯ

ตั้งที่ จอห์น ดิวอี้ (John Dewey 1933:17) กล่าวไว้ว่า "การคิดเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยมนุษย์ให้เห็นการณ์ไกล และสามารถควบคุมการกระทำของตนให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ การไตร่ตรองถึงทางเลือกและผลที่เกิดขึ้นเป็นการช่วยให้บุคคลมีสติไม่เพ้อเรอ รู้อยู่ทุกขณะว่าตนนั้นกำลังทำอะไรอยู่"

จอห์น ดิวอี้ ให้เหตุผลว่าการคิด (Thinking) มีความสำคัญ คือ "การคิดช่วยเปลี่ยนการกระทำของมนุษย์เราที่มีแต่ความอยากกระหาย (Appetitive) งมงาย (Blind) และหุนหัน (impulsive) ให้กลายเป็นการกระทำที่เฉลียวฉลาด (Intelligent) สัตว์เดรัจฉานทำอะไรก็เพราะแรงผลักดันจากภายนอกที่เกิดขึ้นในช่วงขณะหนึ่ง แต่ผู้ที่มีความคิดจะทำอะไรก็ต้องไตร่ตรองพิจารณาถึงผลได้ผลเสียก่อน ซึ่งผลของการกระทำบางอย่างจะต้องอาศัยเวลาเป็นการพิสูจน์"

นักจิตวิทยาและนักการศึกษาได้ตระหนักถึงความสำคัญของความคิดของมนุษย์ และได้พยายามให้คำนิยามแตกต่างกันไป สำหรับ J.P. Guildford (1967:196) ได้จำแนกการคิดออกเป็น 3 ประเภท คือ การคิดแบบตระหนักรู้ (Cognitive Abilities) การคิดแบบผลคูณ (Productive Abilities) การคิดแบบประเมินการ (Evaluative Abilities)

สำหรับการคิดแบบผลคูณ เป็นการคิดที่สามารถจำแนกได้ในระดับย่อยออกเป็นการคิดแบบเอกนัย (Convergent Thinking) กับการคิดแบบอเนกนัย (Divergent Thinking) การคิดแบบเอกนัยเป็นการคิดที่ใช้ข้อมูลเพื่อนำไปสู่คำตอบหรือวิธีการแก้ปัญหาด้วยคำตอบหรือวิธีการแก้ปัญหาเพียงอย่างเดียว ส่วนการคิดแบบอเนกนัยคือการคิดที่คิดหลาย ๆ ทางหลาย ๆ รูปแบบ ในการแสวงหาคำตอบหรือการหาทางเลือกเพื่อแก้ปัญหา

นอกจากนี้ จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) เรียกการคิดเพื่อแก้ปัญหาว่า "การคิดแบบใคร่ครวญ" (Reflective Thinking) ซึ่งกระบวนการคิดเพื่อแก้ปัญหาโดยการคิดแบบใคร่ครวญประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้ (John Dewey 1933:7)

1. การรับรู้ปัญหา (Aware of the Problem)
2. การทำความเข้าใจและทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหา (Clarifying and Defining the Problem)
3. การแสวงหาข้อมูลและการตั้งข้อสมมติฐาน (Searching for Facts and Formulating Hypotheses)
4. การประเมินข้อสมมติฐานที่ตั้งไว้ (Evaluating Proposed Solutions)
5. การทดสอบสมมติฐาน (Experimental Verification)

สำหรับ ประสาร มาลากุล (มป. :1) ได้กล่าวถึงปัญหาว่าปัญหาที่คนเราพบในสภาพชีวิตจริงมีหลายแบบหลายระดับ โดยแยกปัญหาได้เป็นประเภทใหญ่ ๆ 3 ประเภท คือ

1. ปัญหาประเภทที่เห็นสภาพปัญหาชัดเจน และมีวิธีการแก้ปัญหาที่แน่นอนซึ่งบุคคลรู้อยู่แล้ว โดยการจำความรู้หรือวิธีการแก้ปัญหาเดิมได้ และเชื่อมโยงกับสภาพปัญหาได้ และอาศัยความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้ (Transfer of Learning) มาใช้ในสถานการณ์ที่แตกต่างไปจากเดิม
2. ปัญหาประเภทที่เห็นสภาพปัญหาชัดเจน แต่ตัวบุคคลไม่มีความรู้หรือขาดวิธีการที่จะแก้ปัญหา ปัญหาประเภทนี้ปรากฏอยู่มากที่สุดในชีวิตจริง นับว่าเป็นปัญหาที่ต้องใช้กระบวนการคิดผสมผสานกับความรู้แนวคิดหลักการต่าง ๆ จากข้อมูลความรู้ที่มีอยู่แล้วหรือค้นพบมาได้ เพื่อประมวลเป็นการแก้ปัญหาใหม่ที่ได้ผลมากขึ้น (Productive Thinking)
3. ปัญหาประเภทที่อาจรู้ถึงสภาพของปัญหา เกิดความต้องการที่จะแก้ปัญหาแต่ยังไม่มีความรู้หรือวิธีการที่บุคคลมีอยู่นั้น ไม่สามารถจะแก้ปัญหาได้ ปัญหาประเภทนี้เกี่ยวข้องกับ การบุกเบิก แสวงหาความรู้ใหม่ ทฤษฎีและวิธีการใหม่ที่ยังไม่เคยปรากฏมาก่อน นับเป็นการแก้ปัญหาที่ต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking)

ด้านความคิดสร้างสรรค์ สมบูรณ์ แห่ง (2524:7) ให้ความหมายว่าความสามารถของบุคคลในอันที่จะระลึกลึถึงสิ่งต่าง ๆ ที่เคยเรียนรู้มาแล้วออกมาได้มากที่สุด จนทำให้เกิดแนวคิดแปลก ๆ ใหม่ ๆ ในการตัดแปลงสิ่งที่มีอยู่แล้วให้มีประโยชน์โดยอาจจะเปลี่ยนสภาพ หรือหน้าที่เสียใหม่ซึ่งทำให้มีประสิทธิภาพสูงกว่าเดิมและไม่ค่อยซ้ำแบบใคร ซึ่งประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. ความคล่องในการคิด (Fluency) หมายถึงความสามารถของบุคคลในการคิดหาคำตอบได้คล่องแคล่วรวดเร็วในเวลาจำกัด
2. ความยืดหยุ่นในการคิด (Flexibility) หมายถึงความสามารถในการคิดหาคำตอบได้หลายแนวทาง
3. ความคิดริเริ่ม (Originality) หมายถึงความสามารถของบุคคลในการคิดหาคำตอบที่แปลกใหม่และไม่ค่อยซ้ำกับคำตอบของผู้อื่น

ส่วนคุณลักษณะของคนที่มีความคิดสร้างสรรค์นั้น สมบูรณ์ แห่ง (2524:14) ได้รวบรวมไว้ดังนี้

1. คนที่มีความคิดสร้างสรรค์ จะต้องมีความจับใจในการมองเห็นและรับรู้ปัญหา สามารถเปลี่ยนแปลงความคิดเห็น ตลอดจนสร้างหรือแสดงความคิดใหม่ ๆ และปรับปรุงให้ดีขึ้น
2. มีการคิดหลายแนวทางจากประสบการณ์เก่าและใหม่ ไม่ยึดถือว่ามีคำตอบเดียวเท่านั้นที่ถูกต้อง แต่จะพิจารณาหลาย ๆ คำตอบที่อาจจะเป็นไปได้
3. เป็นคนมีไหวพริบ
4. มีความสามารถในการประยุกต์ มีการตอบสนองที่แสดงถึงความคิดริเริ่ม มีความยืดหยุ่น
5. มีอิสระในการคิดและแสดงออก
6. สนใจที่จะมีประสบการณ์ในสิ่งต่าง ๆ สิ่งเคราะห์สิ่งที่ได้พบเห็น รวบรวมเข้าไว้กับความรูสึกภายในใจ
7. มีความสามารถในการหยั่งรู้
8. มีความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีและเข้าใจในคุณค่าของความงาม (Aesthetics Values)
9. รู้จักตนเอง เข้าใจถึงจุดมุ่งหมายของสิ่งต่าง ๆ
10. เข้าใจในสภาพของตนเองในขบวนการที่ตนเองมีส่วนร่วม

ลักษณะนิสิตนักศึกษาด้านอารมณ์

พรณี ชูทัย (2524:19) กล่าวว่า นิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย อยู่ในระยะหัวเลี้ยว หัวต่อระหว่างวัยรุ่นตอนปลายและวัยผู้ใหญ่ตอนต้น เป็นระยะที่สำคัญระยะหนึ่งของการเตรียมตัว เป็นผู้ใหญ่ต่อไปในอนาคต ถ้าอาจารย์ได้นำความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความต้องการด้านอารมณ์แล้ว ย่อมมีส่วนช่วยในการเตรียมตัวเป็นผู้ใหญ่ของนิสิตนักศึกษาต่อไป

นิสิตนักศึกษาแต่ละคนมีบุคลิกแตกต่างกัน บางคนอาจมีลักษณะสงบเรียบร้อย บางคนมีลักษณะต้องคอยฟังพาคคนอื่น ฯลฯ อะไรเป็นต้นเหตุ หรืออะไรเป็นแรงจูงใจให้แต่ละคนแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ กัน การแสดงพฤติกรรมเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความต้องการด้านอารมณ์ ผลที่ตามมาคือ การทำให้แต่ละคนมีบุคลิกภาพแตกต่างกัน

การแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ในแง่ที่ว่า เป็นปฏิกริยาระหว่างการเรียนรู้และแรงจูงใจ ทั้งในด้านสังคมและอารมณ์ ฉะนั้นพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ที่แสดงออกมานั้นจะเนื่องด้วยทั้งสองอย่างประกอบกัน

ในแง่ของแรงจูงใจ เราจะทำความเข้าใจในแง่ที่ว่า เป็นตัวกระตุ้นในคนแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ กัน การที่คนมีการแสดงพฤติกรรมนั้น เนื่องมาจากคนเรามีความต้องการ

แรงจูงใจหรือลักษณะทางด้านอารมณ์มี แบ่งเป็น 5 ลักษณะ คือ

1. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motive) คือความต้องการที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไป แรงจูงใจนี้มีทั้งสูงและต่ำ ซึ่งเป็นผลมาจากการอบรมเลี้ยงดู สำหรับผู้มีแรงจูงใจชนิดนี้สูง จะทำให้ผู้นั้นมีลักษณะ คือ มีความมานะ ชอบเอาชนะความล้มเหลว ทำงานอย่างมีแผน ตั้งความหวังไว้สูง สำหรับผู้มีแรงจูงใจชนิดนี้ต่ำ จะทำให้ผู้นั้นมีลักษณะดังนี้
ไม่มีเป้าหมายของการทำงาน ตั้งเป้าหมายเพื่อหลีกเลี่ยงการล้มเหลว ตั้งความหวังต่ำมาก
2. แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ (Affiliation Motive) มีความต้องการที่จะทำอะไรคล้ายตามผู้อื่น ไม่ชอบความขัดแย้งเพราะต้องการเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น สิ่งเหล่านี้จะได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างอบอุ่น

3. ลักษณะที่แสดงความรู้สึกก้าวร้าว (Aggression Motive) เป็นการแสดงออกที่จะช่วยผ่อนคลายอารมณ์ของมนุษย์ บุคคลที่มีลักษณะนี้จะรู้สึกว่าเป็นผู้ยิ่งใหญ่ ชอบชมเชยผู้อื่น เป็นผลจากการอบรมเลี้ยงดูอย่างเข้มงวด บังคับตลอดเวลา

4. ลักษณะที่ต้องการมีอำนาจเหนือผู้อื่น (Power Motive) คือลักษณะที่ต้องการมีอิทธิพลเหนือการตัดสินใจของผู้อื่นทั้งโดยตรงและทางอ้อม ชอบโต้แย้ง ชอบเป็นผู้นำ ไม่พอใจที่คนอื่นจะเป็นผู้นำ ไม่ต้องการให้คนอื่นมาแนะนำ ลักษณะเช่นนี้พัฒนามาจากความรู้สึกว่าตนเองมีปมด้อย

5. ลักษณะความต้องการพึ่งพาผู้อื่น (Dependency Motive) เป็นลักษณะของการพึ่งพาผู้อื่น ต้องการความมั่นคง ต้องการความช่วยเหลือ บุคคลที่มีลักษณะเช่นนี้มักจะไม่เชื่อมั่นในตนเอง ไม่กล้าตัดสินใจ ไม่กล้าเสี่ยง ลังเลใจชอบตามผู้อื่น ลักษณะเช่นนี้พัฒนามาจากการอบรมเลี้ยงดูที่ประคบประหงมคอยช่วยเหลือตลอดเวลาในวัยเด็ก ไม่เปิดโอกาสให้เด็กได้ช่วยตัวเอง

พรวิณี ชูชัย (2524:22) เสนอว่า คนที่จะประสบความสำเร็จในอนาคตต่อไปนั้น คือคนที่สามารถตั้งจุดมุ่งหมายในชีวิตได้และคนที่พัฒนาต่อไปด้วยดีนั้น จะต้องมีลักษณะดังนี้

1. มีวุฒิภาวะ หมายถึงคนที่สามารถเลือกเป้าหมายในชีวิตของตนเองได้
2. มีสุขภาพจิตดี หมายถึงคนที่พยายามหลีกเลี่ยงจากความวิตกกังวล (anxiety)

เป็นคนร่าเริงอยู่เสมอ

ลักษณะทางด้านอารมณ์ที่กล่าวนี้ เป็นส่วนหนึ่งที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรม ผลที่ตามมาคือ การที่ทำให้คนมีบุคลิกภาพแตกต่างกัน เช่น ลักษณะของอารมณ์ ใจร้อน ใจเย็น ความเชื่อมั่นในตนเอง ความโอ้อวดอารี ความก้าวร้าว ความคิดริเริ่ม ความเป็นระเบียบ ฯลฯ เหล่านี้ประกอบเป็นบุคลิกภาพของคน ทำให้คนหนึ่งแตกต่างจากอีกคนหนึ่ง อิทธิพลส่วนใหญ่มาจากทางบ้าน อีกส่วนหนึ่งมาจากสิ่งแวดล้อมที่ติดต่อสัมพันธ์ด้วย ทั้งสองสิ่งนี้ประกอบกันทำให้แต่ละคนมีบุคลิกเฉพาะตัว

ลักษณะนิสัยนักศึกษาด้านสังคมและความสัมพันธ์กับสังคม

ชิตารัตน์ บุญชู (2528:363) กล่าวถึงลักษณะนักศึกษาด้านความสามารถทางสังคมว่า ความสามารถทางสังคมเป็นพัฒนาการหนึ่งในพัฒนาการเจ็ดด้านที่สถาบันการศึกษาควรส่งเสริมให้นักศึกษาก่อตัวขึ้น (Chickering: 1974) ความสามารถด้านนี้ต้องอาศัยทักษะทางสังคมและเกี่ยวข้องกับอาจารย์ผู้ที่จะถ่ายทอดมารยาททางสังคมและพฤติกรรมที่พึงประสงค์แก่นักศึกษา

ทักษะทางสังคม หมายถึง การที่บุคคลสามารถปรับตัว เข้ากับผู้อื่น ได้ดีทั้งกับเพื่อนและคนแปลกหน้าและเป็นที่ชื่นชอบของผู้อื่นที่มีความสนใจในปัญหาและกิจกรรมของสังคมที่เขามีส่วนร่วม ทักษะทางสังคมนี้จัดเป็นองค์ประกอบหนึ่งของบุคลิกภาพ (บึงอร เอี่ยมรอด:2527:33) การปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ หรือความสามารถในการทำงานร่วมกับบุคคลหรือองค์การและสามารถสนองความต้องการส่วนบุคคลของเอกัตบุคคลและของกลุ่ม เรียกว่าเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดี (โยธิน สันสนยุทธ: 2526:1) นิสิตนักศึกษาที่มีทักษะทางสังคมที่ดี จะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการพูดจา ปราศรัยได้เหมาะสมตามกาลเทศะและบุคคลมีมนุษยสัมพันธ์ เห็นคุณค่าของผู้อื่นและรู้จักนิยมชื่นชมในตัวผู้อื่น เข้าสังคมได้ (วัลลภา เทพหัสติน ณ อรุณยา ในพรชูลี อาชอำรุง บรรณาธิการ:2525:33)

ในการพัฒนานิสิตนักศึกษาให้มีความพร้อมและสมบูรณ์ต้องเน้นให้เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี โดยส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษามีความสามารถในการสื่อสาร การจูงใจ การรับผิดชอบ และการเอาใจเขามาใส่ใจเรา

(โยธิน สันสนยุทธ:อ้างแล้ว) ดังนั้นนิสิตนักศึกษาที่ได้รับการพัฒนาด้านทักษะทางสังคมจะเป็นคนที่มีความสามารถในการติดต่อสื่อสารได้ดี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีบุคลิกที่รู้จักกาลเทศะ มีมารยาทในการสมาคม มีมนุษยสัมพันธ์ รักษาระเบียบวินัยและปฏิบัติตนให้เป็นที่ยอมรับของหมู่คณะและสังคมได้หรือเป็นผู้ที่กระทำตนให้เหมาะสมกับสังคม การศึกษาและสิ่งแวดล้อม

คุณลักษณะของเยาวชนไทยที่พึงปรารถนา สุจริต เพียรชอบ (2525) ได้ศึกษาพบว่า เยาวชนมีความปรารถนาในคุณลักษณะบางประการในด้านต่าง ๆ เช่น

1. ด้านมนุษยสัมพันธ์ คุณลักษณะที่พึงปรารถนาคือ เยาวชนชายได้แก่ การมีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น และการเป็นผู้มีอิทธิพลที่ดีไม่เย่อหยิ่งถือตัว ส่วนเยาวชนหญิงนั้นคุณลักษณะที่พึงปรารถนาคือ การเป็นผู้ที่สามารถวางตนได้เหมาะสมกับกาลเทศะสังคมและบุคคลที่สอดคล้องกับ เยาวชนชายได้แก่ การเป็นผู้ที่สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น เข้ากับผู้อื่นได้
2. ด้านลักษณะท่าทาง ลักษณะของเยาวชนชายที่พึงปรารถนาได้แก่ การเป็นผู้มีร่างกายแข็งแรง สุขภาพสมบูรณ์มีกิริยาท่าทางกระฉับกระเฉงว่องไวเป็นผู้มีลักษณะเป็นผู้นำ และผู้ตามที่ดี เยาวชนหญิงนั้นคุณลักษณะที่พึงปรารถนาก็คือ เป็นผู้แต่งกายสะอาดเรียบร้อยมีสุขภาพกิริยามารยาทดี และมีหน้าตาขี้มยิ้มแจ่มใสเบิกบาน

วัลลภา เทพหัสติน ณ อรุณยา และคณะ ได้ศึกษาวิจัย เรื่องนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา (2527) พบว่า กิจกรรมนิสิตนักศึกษาทำให้นิสิตนักศึกษามีบุคลิกภาพดี พัฒนาทักษะทางสังคมของนิสิตนักศึกษาในด้านต่าง ๆ เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับพุทธศาสตร์และประเพณี ช่วยให้รู้จักมารยาทในสังคมได้อย่างดี มีคุณธรรมและความประพฤติดีขึ้น กิจกรรมที่เกี่ยวกับกิจกรรมสู่ชนบทและค่าย

อาสาสมัครช่วยส่งเสริมบุคลิกภาพให้มีบุคลิกภาพดี ส่งเสริมความเป็นผู้นำ รู้จักเสียสละและฝึกความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ต่อตนเองและพัฒนาความเป็นผู้ใหญ่

ส่วนการศึกษาค่านิยมของเยาวชนไทย ประสาร มาลากุลฯ (2523) ศึกษาพบว่า ความใจกว้าง ก้าวหน้าและทันสมัยนับเป็นคุณลักษณะที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต และการปรับตัวของคนในสมัยปัจจุบัน ซึ่งตรงกับแนวคิดเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาตนให้สมบูรณ์

การส่งเสริมให้นักศึกษาจัดกิจกรรมภายในสถานศึกษา การดำเนินกิจกรรมของนิสิตนักศึกษาเห็น เขาจะได้เรียนรู้และได้รับประสบการณ์ที่ช่วยพัฒนาทักษะทางสังคมของเขาอย่างมาก ถ้าอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้บริหารจะให้ความสนใจ ความใกล้ชิดกับนิสิตนักศึกษาทั้งในบรรยากาศที่เป็นทางการ เช่น เปิดโอกาสให้เข้าเป็นกรรมการและได้เรียนรู้การทำงานได้เข้าร่วมประชุม เข้าร่วมฟังนโยบายเกี่ยวกับกิจกรรมและบรรยากาศที่ไม่เป็นทางการเช่น การพูดคุย การสนทนาเรื่องทั่วไป การพบกันในกลุ่มกิจกรรมและช่วยแก้ปัญหาหรือแนะแนวทางหรือการตอบปัญหาข้อสงสัยเล็ก ๆ น้อย ๆ

ลักษณะนิสิตนักศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณี

ลักษณะนิสิตนักศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณี ในการวิจัยนี้หมายถึงเฉพาะศิลปวัฒนธรรมประเพณีไทย และท้องถิ่น

พระยาอนุমানราชชน ได้กล่าวถึงความสำคัญของศิลปะไว้ในหนังสือ "ศิลปะและศิลปกรรม" ความว่า

"ศิลปะ เป็นเรื่องเกิดจากอารมณ์ความรู้สึก แต่อารมณ์ความรู้สึกนั้นมันอยู่ในใจ ถ้าไม่แสดงให้ปรากฏออกมาไม่มีใครรู้ วิธีที่จะแสดงออกมาให้รู้นั้นมีหลายทาง แต่งเป็นหนังสือให้อ่านก็ได้ วาดเป็นภาพหรือปั้นเป็นรูปให้ดูก็ได้ แสดงเป็นทำนองดนตรีให้ฟังก็ได้ หรือแสดงเป็นละครทำทางที่เคลื่อนไหว และฟังเสียงที่ขับร้องก็ได้ ทั้งนี้สุดแล้วแต่ลักษณะของสิ่งที่แสดงออกมา และผู้แสดงมีความรู้ความสามารถทางไหนและแสดงออกได้งดงามเพียงไร" (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ:4)

ส่วน สมบูรณ์ แก่นตะเคียน ได้กล่าวถึง "วัฒนธรรมไทย" ว่า วัฒนธรรมเป็นผลอันเนื่องมาจากจิตใจและอารมณ์ของบุคคล ในทางที่จะสร้างสรรค์ศิลปะทั้งทางนามธรรมและรูปธรรม อันได้แก่

ความคิดอ่าน แบบแผนแห่งพฤติกรรมแห่งชีวิต ตลอดจนศิลปวิทยาการที่ปรากฏออกมา เป็นรูปวัตถุ
ทั้งหลาย วัฒนธรรมของชนชาวไทยว่าโดยส่วนรวมแล้วเหมือนกัน ตัวอย่างเช่น การดำเนินชีวิต
การนับถือศาสนา ภาษาที่พูด การปลูกเรือน อย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมย่อย (Subcultures) ตาม
ภูมิภาคหรือตำบลหมู่บ้านย่อมแตกต่างกันออกไปในลักษณะปลีกย่อย เช่นการฟ้อนรำทางภาคเหนือ
การเล่นมโหรีทางภาคใต้ เต้นกำรำเคียวทางภาคกลาง เป็นต้น การทำบุญกุศลของชาวไทย
การแสดงกิริยามารยาทอ่อนน้อม รักในความเป็นไทย ล้วนแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทย

วัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญมาก หลวงวิจิตรวาทการ (2505:218-219) กล่าวว่า
วัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญมาก ไม่เพียงแต่เป็นเครื่องหมายภายนอกที่แสดงแก่โลกว่าเจริญเท่านั้น แต่
มีผลลึกซึ้งถึงจิตใจของคน วัฒนธรรมเป็นเครื่องฝังศีลธรรม เป็นปัจจัยแห่งความเจริญงอกงามและ
แข็งแรงมั่นคงของชาติ สิ่งใดไม่เจริญงอกงามสิ่งนั้นก็เสื่อมโทรมไป วัฒนธรรมจึงต้องบำรุงรักษาให้
วัฒนา ความเจริญงอกงาม ของวัฒนธรรมอยู่ที่การร่วมมือของกลุ่มชนนั้นเพื่อความจำเป็นเบื้องต้น
ได้แก่อาหาร เครื่องนุ่งห่ม เครื่องมือ ที่อยู่อาศัย ต่อมาจึงได้สร้างระเบียบกฎเกณฑ์ การประดิษฐ์
สิ่งต่าง ๆ ขึ้น เหล่านี้ล้วนได้ถ่ายทอดสืบ ๆ กันมาและได้ปรับปรุงให้เจริญก้าวหน้าวัฒนธรรมนั้นก็
คงอยู่ได้ หากมิได้ปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงไปบ้างสิ่งเพื่อความงอกงาม วัฒนธรรมนั้นก็เสื่อมสูญ
ไปดังกล่าวแล้ว

คณะรัฐบาลสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ตราพระราชบัญญัติว่าด้วยวัฒนธรรมแห่งชาติ
พุทธศักราช 2485 ขึ้น และได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 29 กันยายน พ.ศ.2485 ได้
กำหนดหน้าที่ของประชาชนชาวไทยไว้ว่า บุคคลทุกคนมีหน้าที่ปฏิบัติตามวัฒนธรรมแห่งชาติ วัฒนธรรม
ที่จะต้องปฏิบัติได้แก่ ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการแต่งกาย จรรยา มารยาทในที่สาธารณะ
ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการปฏิบัติตนและบ้านเรือน การประพฤติตนอันนำมาซึ่งเกียรติของชาติ
ไทยและพระพุทธศาสนา ความสามัคคีและมารยาทเกี่ยวกับการดำเนินงานอาชีพ ความเจริญงอก
งามแห่งจิตใจและศีลธรรมของประชาชน ความเจริญก้าวหน้าในทางวรรณกรรมและศิลปกรรม และ
ความนิยมไทย (พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ 2485:1746-47)

คำกล่าวนี้ซึ่งสอดคล้องกับที่กองวัฒนธรรม กรมการศาสนา (2521:50) ที่ว่า "ไทยทำ
ไทยใช้ ไทยขาย ไทยซื้อ ไทยเจริญ"

การที่จะทำ ให้ เศรษฐกิจของชาติ เจริญรุ่งเรืองนั้น ชาวไทยแต่ละคนจะต้องหัดทำหัด
ผลิตของกินของใช้ขึ้นภายในประเทศ เมื่อคนไทยด้วยกันขายคนไทยด้วยกันต้องช่วยกันซื้อช่วยกันใช้
แม้ว่าของนั้นจะมีคุณภาพไม่เท่าเทียมกับของต่างประเทศ แต่ก็ เป็นโอกาสจะอุดหนุนส่งเสริมคนไทย

ด้วยกันและปรับปรุงกิจการของไทยเราให้เจริญก้าวหน้า จนทัดเทียมกับต่างประเทศ เมื่อคนไทยด้วยกันมั่งคั่งในฐานะที่คนไทยแต่ละคนเป็นหน่วยหนึ่งของชาติไทยพลอยเจริญรุ่งเรืองไปด้วย

ในด้านที่เกี่ยวกับประเพณีไทย พระยาอนุমানราชชน (2505:1) ได้ให้ความหมายไว้ว่า "ประเพณีไทย ก็หมายความถึงนิสัยสังคมของชาวไทยซึ่งได้รับมรดกตกทอดกันมาแต่เก่าก่อน เรียกว่า ประเพณีเดิม หรือประเพณีปรัมปรา คือเป็นประเพณีที่สืบ ๆ ต่อกันมาตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Tradition"

จากความหมายและคำจำกัดความสรุปได้ว่า

ประเพณี ก็คือ แบบแผนของพฤติกรรมที่กลุ่มคนชนสังคมหนึ่ง ได้ประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมา แบบแผนดังกล่าวกลุ่มชนในสังคมถือว่า เป็นสิ่งที่น่าความพอใจและความเป็นระเบียบมาสู่สังคมของตน จึงได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นประเพณีสืบต่อ (Tradition)

ประเพณีนิยม

ประเพณีนิยม (Convention) หรือธรรมเนียมประเพณี เป็นส่วนหนึ่งของขนบธรรมเนียมประเพณีที่คนในกลุ่มชนได้ประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมา ซึ่งเป็น เรื่องธรรมดาสามัญสังคมมิได้ถือว่า หากใครไม่ปฏิบัติตามแล้วจะผิดจารีตหรือชนบประเพณี

พระยาอนุমানราชชน ได้ให้ความหมายไว้ว่า "ธรรมเนียมประเพณี คือ ประเพณีเกี่ยวกับเรื่องธรรมดาสามัญ ไม่มีผิดมีถูกเหมือนเรื่องจารีตประเพณี ไม่มีระเบียบแบบแผนอย่างเรื่องชนบประเพณี ผู้ใดทำผิดหรือฝ่าฝืนประเพณีก็ไม่ถือว่าเป็นเรื่องสลักสำคัญอะไรนัก นอกจากจะเห็นว่า เป็นผู้ขาดการศึกษา หรือเสียสมบัติผู้ดีเท่านั้น"

ประเพณีนิยมจึงเป็นสิ่งที่นิยมถือ เป็นธรรมเนียมมา ในส่วนที่เกี่ยวกับประเพณีนิยมของไทย เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีปล่อยนกปล่อยปลา ประเพณีแห่ขบวน ประเพณีจุดบั้งไฟ ประเพณีสรงน้ำพระ ประเพณีรดน้ำญาติผู้ใหญ่ เป็นต้น

สมัยนิยม

สมัยนิยม (Fashion) เป็นแบบแผนพฤติกรรมที่เกิดขึ้นชั่วคราวและเกิดขึ้นบ่อยในสังคม ไม่มีสถานภาพทางสัญลักษณ์ที่ตายตัว เป็นการเลียนแบบในทางแสดงออกของสมาชิกในกลุ่มชน การเลียนแบบเป็นการแสดงออกทางรสนิยมและอาจมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเบื้องต้นของคนตลอดจนระเบียบแบบอย่างต่อไป

สมัยนิยมเป็นสิ่งที่คนนิยมทำตาม ๆ กันในสิ่งที่แปลกไปจากเดิม เพราะคนไม่นิยมความซ้ำซากจำเจจึงหาของแปลกของใหม่ เมื่อเกิดนิยมกันขึ้นทั่วไปแล้วแพร่ขยายออกไปอย่างรวดเร็วเมื่อหมดสมัยนิยมก็เลิกพากันไปเอง หากเป็นของแปลกและดีกว่าเก่าอาจยืนยงอยู่ยาวนานในที่สุดกลายเป็นประเพณีไป

ด้านการแต่งกายนั้น คนภาคเหนือก็มีลักษณะพิเศษของตนเองที่แตกต่างไปจากภาคอื่นอย่างชัดเจน อาทิ ชายนิยมแต่งกายด้วยกางเกงขายาวและเสื้อแขนสั้นผ่าอกหรือสวมหัวสั้นน้ำเงินที่เรียกว่า "ชุดม่อฮ่อม" เครื่องแต่งกายสำหรับสตรีพื้นเมืองนิยมนุ่งผ้าถุงยาวไม่ว่าสาวหรือแก่ (ปัจจุบันเหลือแต่คนแก่ ๆ เป็นส่วนใหญ่) ส่วนเสื้อผ้าฝ้ายมีลวดลายดอกงดงามแบบพื้นเมืองก็ยังนิยมสวมใส่กันอยู่ จึงพบว่าในภาคเหนือมีการทอผ้าและกิจกรรมการค้าเกี่ยวกับเสื้อผ้าเครื่องแต่งตัวจึงมีอยู่มากมาย ถ้าเราเข้าไปในเมืองไม่ว่าจะเป็น ลำปาง ลำพูน เชียงใหม่หรือเชียงรายก็ตาม ร้านขายผ้าพื้นเมืองมีอยู่มากมาย ปรากฏการณ์เช่นนี้ไม่มีในภาคอื่นของประเทศ

ทางด้านศิลปะและดนตรี ภาคเหนือก็มีลักษณะเด่นของตนเองที่กลมกลืนไปกับวัฒนธรรมส่วนอื่น ๆ ของภาค ดังเราจะพบว่าดนตรีพื้นเมืองภาคเหนือจะมีลักษณะนุ่มเสียงแสดงถึงความอ่อนโยนละมุนละม่อม ไม่โหดโหน่อดุดาดมากนัก ฟังดูแล้วรู้สึกสบายใจไม่ร่าอารมณ์ให้ตื่นเต้นวูบวาบหรือเปลี่ยนอารมณ์ให้กลับไปกลับมาอย่างรวดเร็วเหมือนดนตรีของบางท้องถิ่น การพ้อนรำก็เป็นไปแบบเนิบ ๆ ซ้ำ ๆ แต่ก็นับว่าสวยงามมาก อาทิ การพ้อนเล็บ การรำเทียน เป็นต้น การรำรำที่ตื่นเต้นร่าเริงใจพอสมควรก็มี อาทิ การรำดาบและรำกลอง

สรุปได้ว่าวัฒนธรรมภาคเหนือที่รวมตัวกันเข้ามาเป็นเอกลักษณ์ของตนเองก็ได้แก่ การนิยมความสวยงามโดยเฉพาะของบุคคล ความอ่อนน้อมถ่อมตน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และนิยมสังสรรค์

ลักษณะนิสัยนักศึกษาด้านการยึดมั่นในศาสนา

ศาสนาเป็นสิ่งสำคัญสำหรับนิติต โดยเฉพาะเรื่องจิตใจ ดังที่ สุชีพ ปุญญานุภาพ (2506:-23) อธิบายคำศาสนาว่า "ศาสนา" แปลงมาจากคำว่า ศาสน์ ในภาษาบาลี หรือ ศาสน์ ในภาษาสันสกฤต หมายถึง คำสั่งสอน คำสั่งสอนที่นับว่าเป็นศาสนานั้นว่าด้วยเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1. ความเชื่อในอำนาจที่มองเห็นไม่ได้ด้วยตาบางอย่าง
2. หลักศีลธรรม
3. จุดหมายสูงสุดแห่งชีวิต
4. พิธีกรรมทางศาสนาและอื่น ๆ เป็นต้น

ศาสนาตามความคิดของ เสถียร พันธ์รังษี (2506:14-15) โดยทั่วไปแล้วศาสนาจะต้องมีหลักการ ดังต่อไปนี้

1. เป็นเรื่องที่เชื่อถือได้ และมีการปฏิบัติตามความเชื่อมั่น
2. มีคำสอนแสดงถึงธรรมจรรยา รวมทั้งกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการปฏิบัติดังกล่าวเพื่อให้สำเร็จตามมรรคผลคือความดีงาม
3. ผู้ประกาศคือผู้สอนหรือผู้ก่อตั้ง และปรากฏเป็นหลักฐานอยู่ในประวัติศาสตร์
4. มีผู้สืบคือผู้รับคำสอนนั้นมาปฏิบัติต่อเนื่องกัน ได้แก่ พระหรือนักบวช

ส่วนความหมายของศาสนา สักญา สักญาวิวัฒน์ และคณะ (2527:44) หมายถึง คำสั่งสอนให้คนเป็นคนดีซึ่งแต่ละศาสนาอาจมีคำสั่งสอนที่แตกต่างกัน แต่จุดมุ่งหมายของแต่ละศาสนามุ่งให้คนเป็นคนดี

จากความหมายดังกล่าวจะเห็นว่า ศาสนาคือคำสั่งสอนที่ทุกคนยึดเหนี่ยวเพื่อให้ตนเป็นคนดีตามหลักทางศาสนาที่นับถืออยู่ ทั้งนี้แต่ละศาสนาอาจจะมีแนวปฏิบัติที่แตกต่างกันไป แต่จุดมุ่งหมายของทุกศาสนาจะเหมือนกัน คือ มุ่งให้ผู้ที่นับถือเป็นคนดี อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ในประเทศไทยมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ แต่เด็กวัยรุ่นมักจะไม่เข้าใจผิด ๆ เกี่ยวกับศาสนามักจะมองเฉพาะเปลือกนอกของศาสนาเท่านั้น ดังที่ ปัญญานันท์มุนีภิกขุ (2518:17) ได้กล่าวไว้และ สมพร เทพสิทธิ์ (สมพร เทพสิทธิ์, ผู้รวบรวม 2513:50-95) ได้รวบรวมปาฐกถาเรื่องพระพุทธศาสนา กับเยาวชน จากปาฐกถานี้ได้กล่าวว่าเยาวชนส่วนมากจะขาดความสนใจและความรู้ในพระพุทธศาสนา ทั้งนี้สาเหตุพอจะสรุปได้ดังนี้ คือ

1. เกิดความเข้าใจผิด เยาวชนคิดว่าศาสนาเป็นเรื่องของคนแก่เท่านั้น คนที่สนใจในพุทธศาสนามักจะถูกเรียกว่า คนครี คนแก่วัด บางคนก็ถูกยกย่องให้เป็นก่านมหา ทั้ง ๆ ที่ยังไม่เคยบวชเรียน บางคนคิดว่าพุทธศาสนามีแต่เรื่องความทุกข์ ความตาย นรก สวรรค์
2. ความสนใจศึกษาพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก จะต้องใช้ความรู้ ความพยายามและการตั้งใจ หนุ่มสาวโดยปกติชอบตามใจตัวเองมากกว่าตั้งใจตัวเอง ชอบความสนุกสนานเพลิดเพลินในทางโลกมากกว่า ฉะนั้นจึงไม่ค่อยสนใจศาสนา
3. ความสนใจทางด้านวัตถุ ทำให้คนสนใจด้านศาสนาน้อยลง คือ คนสนใจเรื่องความเจริญทางด้านวัตถุมากจนทำให้ไม่มีเวลาที่จะสนใจเรื่องศาสนาหรือเรื่องจิตใจ
4. วิธีการเผยแพร่ของพุทธศาสนายังล้าหลังไม่ทันสมัย และการเทศนาสั่งสอนของพระใช้คำสูงเกินไป มากไปด้วยคำบาลีหรือศัพท์ธรรมะที่เยาวชนไม่เข้าใจ ก็ทำให้เกิดความเบื่อหน่ายจนกลายเป็นโรคกลัวศาสนา

5. พ่อแม่ผู้ปกครองและทางโรงเรียนขาดความสนใจ ไม่ได้อบรมสั่งสอนเด็กให้มีความรู้และความสนใจ

ปัจจุบันมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้มองเห็นความสำคัญด้านศาสนามากยิ่งขึ้น ได้มีการส่งเสริมและสนับสนุน ให้มีชมรมและกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งนิสิตนักศึกษาได้ให้ความสนใจ และเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนามากน้อยแตกต่างกันไป สิ่งที่น่าสนใจและควรติดตามก็คือ กิจกรรมทางศาสนาที่มหาวิทยาลัยสนับสนุนและส่งเสริมนั้นมีส่วนช่วยพัฒนานิสิตนักศึกษาได้มากน้อยเพียงใด

ลักษณะนิสิตนักศึกษาด้านความมั่นใจในตนเองและรู้จักตนเอง

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (ในไพฑูรย์ สิ้นลารัตน์ บรรณาธิการ 2529:3) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะที่นิสิตนักศึกษาควรได้รับการพัฒนา 8 ด้าน คือ ทางสติปัญญา วิชาชีพ ทักษะทางสังคม ความเป็นตัวของตัวเอง คุณธรรม กัตนคติ และการจัดการ

ในด้านความเป็นตัวของตัวเองนั้น วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา กล่าวว่านิสิตนักศึกษาควรได้รับการพัฒนาให้เข้าใจตนเอง รู้จักสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง แยกได้ว่าบทบาทของชายเป็นอย่างไร หญิงเป็นอย่างไร รู้จักพึ่งพาตัวเองได้ จัดการกับภารกิจของตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นตลอดไป เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับตนเอง และสร้างบุคลิกภาพที่ตนเองพอใจ ผู้ที่สามารถจะยืนหยัดอยู่ได้ด้วยตนเองย่อมจะไม่เป็นกาฝากของสังคม

นอกจากนี้ พรณี ชูชัย (2524:28) ได้กล่าวถึงแรงจูงใจที่ทำให้คนแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ จำแนกเป็นแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ ความรู้สึกก้าวร้าว ความต้องการมีอำนาจเหนือผู้อื่น และความต้องการที่จะพึ่งพาผู้อื่น

ความต้องการที่พึ่งพาผู้อื่น (Dependency Motive)

นิสิตนักศึกษาบางคนมีลักษณะไม่มั่นใจในตนเอง ทำอะไรไม่กล้าตัดสินใจ ลังเล ส่วนบางคนมีลักษณะที่เชื่อมั่นในตนเอง กล้าตัดสินใจ กล้าเสี่ยง ไม่ลังเล อะไรเป็นสาเหตุให้แต่ละคนมีบุคลิกแตกต่างกัน

Dependency Motive หมายถึงลักษณะของการพึ่งพาคนอื่น การที่ต้องการความช่วยเหลือ ต้องการความมั่นใจจากคนอื่น

จากผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมพึ่งพาคนอื่น เป็นผลมาจาก "feeding frustration" ที่เด็กได้รับในช่วงของการเลี้ยงดู

ลักษณะของการเลี้ยงดูลูกในครอบครัวแบบไทย ๆ โดยที่พ่อแม่ประคบประหงม เอาใจใส่ดูแลอย่างมาก เด็กจะเล่นอะไร จะทำอะไรก็คอยระมัดระวัง เป็นห่วงกลัวหกล้ม ไม่เปิดโอกาสให้เด็กได้ชักซ้อมการพัฒนาส่วนต่าง ๆ อย่างเต็มที่ จึงทำให้เด็กไทยไม่มีใครเป็นตัวของตัวเอง หวาดเกรง ประกอบกับความคาดหวังของผู้ใหญ่ที่ต้องการเด็กที่ว่าง่าย สอนง่าย เคารพเชื่อฟัง เด็กจึงพยายามทำทุกอย่างให้เป็นที่สบอารมณ์ เพื่อให้ได้มาซึ่งความรัก การยอมรับ และความเอาใจใส่ จากองค์ประกอบเหล่านี้คงไม่มีข้อสงสัยว่าทำไมจึงมี dependency need สูงในหมู่เด็กไทย

การที่อาจารย์ได้ทราบถึงพัฒนาการทางบุคลิกภาพในแง่แล้ว คงไม่แปลกใจว่า ทำไมคนบางคนจึงมีลักษณะพึ่งพาคนอื่นหรือบางคนมีลักษณะเป็นตัวของตัวเอง สิ่งแวดล้อมทางบ้านเป็นตัวการสำคัญ เรามุ่งหวังอยากจะให้ผลิตมีลักษณะเป็นตัวของตัวเอง นั่นหมายความว่าเราต้องสามารถควบคุมสภาพแวดล้อมทางบ้าน ให้มีลักษณะที่จะส่งเสริมให้ผลิตได้มีโอกาสเป็นตัวของตัวเอง ได้มากที่สุด ในสภาพเช่นนั้นผู้ใหญ่จะต้องไม่ยุ่งเกี่ยวกับเด็กจนเกินไป ปล่อยให้เด็กมีอิสระที่จะทำอะไรต่อมิอะไรได้ตามลำพัง มีโอกาสเป็นตัวของตัวเองอย่างเต็มที่ สามารถที่จะคิดแก้ปัญหาต่าง ๆ ตลอดจนมีโอกาสได้ลองผิดลองถูกด้วยตนเอง สภาพที่จะต้องช่วยตนเองพึ่งตนเองเหล่านี้ จะช่วยให้มีบุคลิกชนิดเป็นตัวของตัวเอง แต่ว่าการควบคุมสิ่งแวดล้อมทางบ้านเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก วิธีเดียวที่อาจารย์จะช่วยผลิตที่มีลักษณะต้องคอยพึ่งผู้อื่น คือ ช่วยสร้างสิ่งแวดล้อมใหม่ในสภาพที่ช่วยให้ผลิตมีความมั่นใจ กล้าตัดสินใจ นั่นคือ บรรยากาศแห่งการยอมรับ บรรยากาศที่มีความอบอุ่น ให้กำลังใจ ให้โอกาสผลิตได้คิดแก้ปัญหา ทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองก็สามารถทำได้ ผลิตประเภทนี้ต้องการโอกาส และการกระตุ้นให้กำลังใจเป็นที่สุด ถ้าอาจารย์มีความตั้งใจจริงที่จะช่วยเหลือบุคคลประเภทนี้ ในที่สุดเราจะได้บุคคลที่มีความมั่นใจในตนเอง อากาลลงเลไม่แน่ใจต่าง ๆ จะหมดไป

สถาบันอุดมศึกษากับการเปลี่ยนแปลงลักษณะนักศึกษา

มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อม มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมจึงมีการปฏิสัมพันธ์กันตลอดเวลา ผลจากการปฏิสัมพันธ์มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและบุคลิกภาพของมนุษย์ กล่าวคือ มนุษย์จะมีลักษณะอย่างไรขึ้นอยู่กับเงื่อนไขสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัวของมนุษย์นั่นเอง ซึ่งถ้าหากมนุษย์สามารถจัดและควบคุมสภาพแวดล้อมได้ก็จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมที่อาศัยอยู่เป็นอันมาก และสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาก็ย่อมมีอิทธิพลต่อนักศึกษาเช่นเดียวกัน สภาพแวดล้อมมีทั้งทางกายภาพและทางจิตภาพ สภาพแวดล้อมทางกายภาพเป็นสภาพที่สัมผัสได้ เช่น อาคาร บริเวณ สถานที่ ส่วนสภาพแวดล้อมทางจิตภาพ หมายถึง สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อจิตใจทำให้รู้สึกอิสระ อบอุน รื่นรมณ์ กลัว กลียด ชอบ และความรู้สึกอื่น ๆ (จรรยา จัณาน 2528 : 55-56) ดังนั้น การจัดสภาพแวดล้อมในสถาบันการศึกษาจึงควรคำนึงถึงสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อความรู้สึกนึกคิดด้วย ทั้งนี้เพราะวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่ประสงค์จะให้เกิดขึ้นกับนักศึกษานั้นคือ "การเปลี่ยนแปลง" เพื่อให้คนเป็นคนที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น (พรชูลี อาชวอรุณ 2525 : 245) ทั้งด้านสติปัญญาและบุคลิกภาพในด้านต่าง ๆ

เพลและสตี (Pace and Stern อ้างจากสมร แต่งบุญธรรม, 2529 : 11) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมว่า เป็นสิ่งบังคับให้ทุกคนในสังคมอุดมศึกษาต้องทำ เช่น การกระทำตามกฎเกณฑ์ ระเบียบวินัย ข้อบังคับและการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้เป็นสภาพแวดล้อมที่จะเป็นส่วนช่วยเสริมแรงให้เกิดการเสริมสร้างบุคลิกภาพที่ดี หรืออาจจะเก็บบก หรือเสริมแรงไปในทิศทางตรงข้ามก็ได้

ดังนั้น ถ้าสถาบันอุดมศึกษาต้องการที่จะพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพตามที่พึงประสงค์จำเป็น ต้องสร้างสภาพแวดล้อมที่กระตุ้น ให้ผู้เรียนเกิดการ เรียนรู้ที่ดี และสามารถพัฒนาตนเองจนสุดขีดความสามารถ เพื่อจะได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักศึกษา ไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

พรชูลี อาชวอรุณ ได้กล่าวถึงปัจจัยหรือตัวแปรในสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งสามารถใช้เป็นพื้นฐานในการเฝ้าอันวยต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษาที่สำคัญ (พรชูลี อาชวอรุณ 2525 : 250-251) ได้แก่

1. ความชัดเจนและความคงเส้นคงวาของวัตถุประสงค์ การที่แต่ละคนนิยามวัตถุประสงค์ร่วมกัน ย่อมก่อให้เกิดความเข้าใจผิดน้อยลง และการปฏิบัติงานเป็นไปในแนวทางเดียวกันมากขึ้น มิติที่ตัวแปรนี้มีอิทธิพลต่อการพัฒนา ได้แก่ ประสิทธิภาพ ความเป็นตัวของตัวเอง วัตถุประสงค์ บูรณาการ ความสัมพันธ์ส่วนตัวและการสร้างภาพพจน์ เอกลักษณ์

2. ขนาดของสถาบัน ขนาดกำหนดลักษณะความสัมพันธ์ของกลุ่มสมาชิก งบประมาณ ทรัพยากร ตลอดจนความเป็นไปได้ของโปรแกรมพิเศษต่าง ๆ การพัฒนานิสิตนักศึกษา น่าจะเป็นไปได้ดีมากในสถาบันเล็ก ๆ ที่อาจารย์และนิสิตนักศึกษาใกล้ชิดกันรู้จักกันดี และมีความผูกพันกันสูงมากกว่าสถาบันใหญ่ที่นิสิตนักศึกษาเป็นเพียง "เลขประจำตัว" สถาบันเล็ก ๆ มีลักษณะเป็นเหมือน "วิทยาลัย" ที่การจัดมักจะเป็นรูปของศูนย์การเรียนรู้เบ็ดเสร็จในหอพัก ฉะนั้น ขนาดของสถาบันเอื้ออำนวยให้เกิดพัฒนาการตามมิติต่อไปนี้ ประสิทธิภาพ เอกลักษณ์ ความสัมพันธ์ส่วนบุคคล และบูรณาการ

3. หลักสูตรการสอนและการประเมินผล ลักษณะการจัดหลักสูตร จะเอื้อหรือไม่เอื้อให้นิสิตนักศึกษาพัฒนาตนเองในทิศทางที่ตนต้องการ ขึ้นอยู่กับกาให้โอกาสเลือกเสรีมากน้อยเพียงใด การสอนแบบดั้งเดิม เก็บกวดการพัฒนามากกว่าการสอนแบบใหม่ ๆ ที่เน้นให้นิสิตนักศึกษาแสวงหาความรู้ด้วยตนเองโดยเสรี เน้นการแก้ปัญหา การใช้ตรรกวิทยามากกว่าการสะสมข้อเท็จจริงและการท่องจำ การประเมินก็เช่นกัน การเน้นเกรดมากกว่าการเรียนรู้ เป็นการ "ฆ่า" พัฒนาการโดยตรง การประเมินที่เสริมพัฒนาการ ควรใช้แบบอิงเกณฑ์มากกว่าอิงกลุ่ม และใช้การสอบแบบความสามารถ (Power Test) มากกว่าการดูเวลา (Time test) มิติที่หลักสูตรการสอนและการประเมินมีอิทธิพล ได้แก่ ประสิทธิภาพเชิงปัญญา ความเป็นตัวของตัวเอง การสร้างภาพพจน์ เอกลักษณ์ และความสัมพันธ์ส่วนบุคคล

4. การจัดที่พักอาศัย ลักษณะการจัดที่พักอาศัย ให้เป็นศูนย์เสริมสร้างพัฒนาการมากกว่าเป็นเพียงหอพัก ที่ซุกหัวนอน มีอิทธิพลสูงต่อมิติการพัฒนา ด้านความสัมพันธ์ส่วนบุคคลและบูรณาการ การจัดให้นิสิตศึกษานอนอยู่ที่เดียวตลอดช่วงที่อยู่ในสถาบัน จะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่มั่นคงแน่นแฟ้นในหมู่นิสิตนักศึกษา เปิดโอกาสให้ศึกษานิสัยเข้าใจตนเอง และผู้อื่น รู้จักเรียนรู้ การปรับตัวและสร้างสังคมประภคิตที่เหมาะสม นอกจากนั้นยังช่วยให้แต่ละคนได้ประมวลลักษณะเฉพาะของตนเอง เพื่อรู้จักตนเองดีขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดบูรณาการ

5. คณาจารย์และผู้บริหาร การบริหารงานในรูปให้คณาจารย์และนิสิตศึกษามีส่วนร่วมมากขึ้น เป็นแบบแนวนอน (Horizontal) การให้นิสิตศึกษารู้จักวิถีการมาตรฐานในการบริหารงานวิชาการ และบริหารงานอื่น ๆ ในสถาบัน การจัดศูนย์การเรียนรู้ จะทำให้ใกล้ชิดคณาจารย์มากขึ้น การจัดปฐมนิเทศ ปกครองน้อยลง นำนิสิตศึกษาน้อยลง ให้งานและภาระในการรับผิดชอบมากขึ้น มีความคาดหวังสูงขึ้น สนับสนุนกิจกรรม ให้ประสบการณ์ทางวิชาชีพโดยตรงมากขึ้น การจัดการกับนิสิตศึกษาในลักษณะดังกล่าวนี้ จะช่วยให้พัฒนาตามมิติต่อไปนี้ ประสิทธิภาพ ความเป็นตัวของตัวเอง วัตถุประสงค์ และบูรณาการ

6. กลุ่มนิสิตนักศึกษา การปฏิสัมพันธ์กันในหมู่นิสิตนักศึกษา จะก่อให้เกิดความอดทนต่อการวิพากษ์วิจารณ์ ระบบความเชื่อมั่น นับถือซึ่งกันและกัน การให้นิสิตศึกษามีสิทธิในเรื่องการจัดการตามกฎหมาย ระเบียบวินัยของสถาบัน ให้โอกาสทดลองและเสี่ยงโดยปราศจากผลทางลบ ถ้าอยู่ภายในรั้วสถาบัน และการให้นิสิตศึกษาพิจารณาเรื่องราวต่าง ๆ ในหลายแง่มุม ลักษณะ

การจัดสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับกลุ่มนิสิตนักศึกษา เช่นนี้ช่วยพัฒนาติดต่อกันไปนี้ ประสิทธิภาพ อารมณ์
ความเป็นตัวของตัวเอง การสร้างภาพพจน์ เอกลักษณ์ ความสัมพันธ์ส่วนบุคคล วัตถุประสงค์และ
บูรณาการ

สถาบันอุดมศึกษานับว่าเป็นแหล่งสำคัญที่ช่วยให้นักศึกษาเกิดการพัฒนา ไม่ว่าจะสถาบัน
อุดมศึกษาที่จะตระหนักถึงความสำคัญข้อนี้หรือไม่ก็ตาม เพราะในช่วงเวลาที่นักศึกษาเข้ามาศึกษา
อยู่ในสถาบันนั้น การเปลี่ยนแปลงของนักศึกษาไม่ใช่ว่าจะเกิดแต่เพียงจากสิ่งที่เข้าได้เรียนรู้หรือ
ได้ยินได้ฟังมาจากชั้นเรียนเท่านั้น สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับนิสิตนักศึกษา นอกชั้นเรียน การมีปฏิริยา
ตอบโต้กับอาจารย์ การติดต่อกับหน่วยงานมหาวิทยาลัย การติดต่อกับมิตรสหาย บรรดาภาค
ในสถาบันที่ผ่อนปรนยืดหยุ่นได้ หรือตายตัวเปลี่ยนแปลงไม่ได้ สิ่งเหล่านี้จะส่งผลต่อวิวัฒนาการ
ของนิสิตนักศึกษาในการมองภาพพจน์ตนเองและมองโลกภายนอก และการมีความเชื่อมั่นและ
ไม่เห็นแก่ตัว

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกที่เกิดขึ้นในส่วนภูมิภาค เปิดทำการสอนครั้งแรกเมื่อเดือน
มิถุนายน 2507 มหาวิทยาลัยตั้งอยู่เชิงดอยสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ หนาไปด้วยถนน
ห้วยแก้วและถนนสุเทพห่างจากตัวเมืองประมาณ 4 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 3,994 ไร่ ในปี
การศึกษา 2530 มีจำนวนนักศึกษาทั้งหมด 10,924 คน เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี 10,082
คน และมีจุดมุ่งหมายหลักในการผลิตบัณฑิต คือ เพื่อสร้างบัณฑิตที่พึงประสงค์ให้มีความรู้ ทั้งด้าน
วิชาการและวิชาชีพชั้นสูง เพื่อพัฒนาความรู้ สติปัญญาและทักษะตลอดจนความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
มีบุคลิกลักษณะ คุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบในการพัฒนาตนเองและสังคมส่วนรวม

คณะวิชาที่เปิดสอนมี 12 คณะ ได้แก่ คณะเกษตรศาสตร์ คณะทันตแพทยศาสตร์ คณะ
เทคนิคการแพทย์ คณะพยาบาลศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะ
วิทยาศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ และคณะเภสัชศาสตร์
(มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กองแผนงาน 2530:3, ม.ป.ป. : 2-5) จึงนับได้ว่ามหาวิทยาลัย
เชียงใหม่เป็นมหาวิทยาลัยที่สมบูรณ์แบบ มีหมวดวิชาต่าง ๆ ครบถ้วนทั้ง 8 หมวดวิชาตามหลักของ
องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้จัดไว้คือ
มนุษยศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์
และเกษตรศาสตร์ (ยี่สิบปีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ : 83 อ้างแล้ว) โดยเฉพาะคณะวิศวกรรมศาสตร์

ซึ่งเป็นคณะที่ตั้งขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา วิจัย และกระตุ้นเตือน ชี้แนะให้เห็นคุณค่าของ ศิลปวัฒนธรรม ประกอบกับภาคเหนือมีวัฒนธรรมซึ่งเป็นเอกลักษณ์ประจำภูมิภาคสืบทอดมานานนับพันปี หากไม่มีสถาบันวิชาการด้านนี้คอยส่งเสริมทะนุบำรุงให้คงอยู่ เอกลักษณ์ประจำภาคเหนือดังกล่าว อาจจางลงหรือเปลี่ยนแปลงไปได้ง่าย

พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2507 ได้กำหนดวัตถุประสงค์ให้การศึกษาด้าน วิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการวิจัย ส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง และทำนุบำรุงศิลป วัฒนธรรม และได้มีการกำหนดจุดมุ่งหมายหลักในการพัฒนามหาวิทยาลัยไว้ 3 ประการด้วยกัน คือ

1. มุ่งสร้างมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ให้เป็นมหาวิทยาลัยที่สมบูรณ์แบบ (Comprehensive Viversity) ประกอบด้วยสาขาวิชาต่าง ๆ ครบทุกสาขาวิชาตามหลักสากล ทั้งนี้ เพื่อจะได้บริการให้แก่เยาวชนในเขตพัฒนาภาคเหนือ 17 จังหวัด มีโอกาสเข้าศึกษาหา ความรู้ระดับอุดมศึกษา โดยไม่ต้องเดินทางไปสู่ส่วนกลางกรุงเทพมหานคร อันเป็นการแบ่งเบา ภาระของมหาวิทยาลัยในส่วนกลางและเป็นภาระลดความแออัดของนักศึกษาในส่วนกลางได้ส่วนหนึ่ง
2. มุ่งสร้างมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ให้เป็นสถานที่ฝึกอบรมนิสิตแก่นักศึกษาที่เข้า ศึกษาในมหาวิทยาลัย นอกเหนือไปจากการศึกษาปกติในชั้นเรียน โดยจัดให้มีหอพักนักศึกษาและ บ้านพักคณาจารย์ให้อยู่ร่วมกันในบริเวณมหาวิทยาลัย (Residential University)
3. มุ่งสร้างมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ให้เป็นแหล่งกลางเพื่อถ่ายทอดและบริการวิชาการ ให้แก่ชุมชน โดยเฉพาะในเขตพัฒนาภาคเหนือ เพื่อสนองตอบความต้องการของชุมชนและร่วมมือ กับหน่วยราชการอื่นของรัฐในการพัฒนาชุมชนชนบท

ดังนั้นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นอกจากจะรับจากนักศึกษาที่ผ่านการสอบ คัดเลือกของทบวงมหาวิทยาลัยแล้ว มหาวิทยาลัยยังได้กำหนดนโยบายการจัดสรรโควตา รับ นักเรียนจากท้องถิ่น ในเขตพัฒนาภาคเหนือ 17 จังหวัด เข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นพิเศษจำนวนร้อยละ 50 ของจำนวนนักศึกษาที่รับเข้าศึกษาทั้งหมดในปัจจุบัน

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีภาระหน้าที่ 4 ประการคือ การเรียนการสอน การวิจัย การให้บริการวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม จากภาระหลัก 4 ประการดังกล่าว มหาวิทยาลัยได้จำแนกงานเป็น 6 ลักษณะคือ การผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการและสังคม การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม การส่งเสริมวิชาการ และกิจการนักศึกษา

การจัดการเรียนการสอนนั้น นักศึกษาชั้นปีที่ 1 และ 2 จะต้องเรียนวิชาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นวิชาบังคับเลือก ตามหมวดวิชาที่กำหนด เช่น ภาคการศึกษาแรก นักศึกษาอาจเลือกเรียน วิชาเลือกของคณะมนุษยศาสตร์หรือสังคมศาสตร์ ต่อมาภาคปลายมหาวิทยาลัยกำหนดให้นักศึกษา

เลือกเรียนสาขาคณิตศาสตร์หรือวิทยาศาสตร์ ซึ่งสาขาวิทยาศาสตร์นี้นักศึกษาอาจเลือกเรียนวิชาพื้นฐานของคณะเกษตรศาสตร์ได้ ทั้งนี้ เพราะมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เห็นว่าบัณฑิตที่สมบูรณ์แบบนั้น ควรจะมีความรู้พื้นฐานทั้งสาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ทั่วไป ซึ่งเป็นความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ เกี่ยวกับสังคมมนุษย์ และเกี่ยวกับจิตใจและสมบัติต่าง ๆ ของมนุษย์เอง (ขั๊ลิบิมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ : 95 อ้างแล้ว)

การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีนโยบายในการที่จะทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เฉพาะอย่างยิ่ง ศิลปวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของล้านนาไทย เพื่อประโยชน์ในการศึกษา การเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ เผยแพร่และอนุรักษ์วัฒนธรรมอันดีงาม

มหาวิทยาลัย ได้สนับสนุนให้คณะ/หน่วยงานของมหาวิทยาลัยดำเนินการมาแล้ว ได้แก่

สำนักงานอธิการบดี :

พิธีตักบาตรเทโว

พิธีวันคล้ายวันสถาปนามหาวิทยาลัย

ร่วมกับจังหวัดเชียงใหม่ ในพิธีแห่พระพุทธรูปสังคโลก และดำหัวผู้ว่าราชการจังหวัด เนื่อง

ในโอกาสวันสงกรานต์

พิธีรดน้ำดำหัวผู้บริหาร และคณาจารย์อาวุโสของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ร่วมในงานประเพณีลอยกระทงประจำปีของจังหวัดเชียงใหม่ โดยจัดกระทงเข้าร่วม

ประกวด

คณะมนุษยศาสตร์

จัดรายการเสียงสังคีต ทางสถานีวิทยุเสียงสื่อสารมวลชน

โครงการสำรวจแหล่งเตาเผาเครื่องถ้วยโบราณในภาคเหนือ

จัดรายการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านล้านนาทางโทรทัศน์

จัดพิมพ์หนังสือวารสารกรมล้านนา

โครงการเกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูลทางด้านศิลปวัฒนธรรมล้านนา

จัดห้องพิพิธภัณฑ์โบราณคดี เก็บรวบรวม โบราณวัตถุ

คณะศึกษาศาสตร์

จัดให้มีการส่งเสริมการศึกษาวัฒนธรรมในหลักสูตร ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

โครงการงานวิจัยศิลปะพื้นบ้านล้านนา

คณะแพทยศาสตร์

จัดงานวันมหิดล เพื่อเป็นการระลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณ และแสดงความกตัญญูตวาท

ต่อ "พระบิดาแห่งการแพทย์ไทย" แผนปัจจุบัน" (สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม

พระบรมราชชนก)

สำนักหอสมุด

งานพิพิธภัณฑ์ : รวบรวมศิลปะ โบราณวัตถุและศิลปะพื้นบ้านลานนา

งานหอศิลป์ : รวบรวมจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์ของศิลปินลานนา

งานเอกสารลานนา : รวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรมประเภทภาพถ่าย ภาพสไลด์ เทปบันทึกเสียง เอกสารทั้งฉบับ ตัวเขียน ตัวพิมพ์

งานบริการ : บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้าเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม

งานส่งเสริมและเผยแพร่ : จัดนิทรรศการลานนา/จัดอภิปราย สัมมนา ปาฐกถา และการแสดงเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมลานนาไทย เช่น "แสดงดนตรีและนาฏศิลป์ลานนาไทย" "แสดงชุดเครื่องแต่งกายลานนาไทย"

โครงการจัดตั้งธรรมสถาน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้เริ่มโครงการนี้เมื่อ พ.ศ. 2523 เพื่อให้เป็นศูนย์การศึกษาและปฏิบัติธรรม โดยจัดให้มีหนังสือธรรมะและเอกสารที่เกี่ยวกับศาสนาและศิลปวัฒนธรรมไทยกับลานนาไทย นอกจากนี้ ยังให้บริการและติดต่อประสานงานในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ทางศาสนาทุกศาสนา เช่น การไหว้พระสวดมนต์ การฝึกสมาธิ เป็นต้น ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

1. เปิดสอนความรู้ทั่วไปทางพุทธศาสนาและศาสนาอื่นเป็นภาษาอังกฤษและภาษาไทย โดยนิมนต์พระภิกษุชาวต่างประเทศมาสอนเป็นครั้งคราว
2. จัดทำเอกสารเสริมความรู้เกี่ยวกับศาสนา ปรัชญา และศิลปวัฒนธรรมติดไว้ที่บอร์ดติดประกาศหน้าสำนักหอสมุด และบริเวณคณะมนุษยศาสตร์ เพื่อให้นักศึกษาอ่าน โดยเปลี่ยนชุดเอกสารทุกสองสัปดาห์
3. จัดอภิปราย หรือบรรยายเป็นครั้งคราว ร่วมกับชมรมปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์
4. จัดบรรยายพิเศษเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา และร่วมในพิธีกรรมต่าง ๆ ที่วัดฝายหิน
5. จัดกิจกรรมทางศาสนา เช่น จัดนิทรรศการ เชิญชวนฟังเทศน์และทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา ร่วมกับชมรมพุทธศิลปศึกษาและประเพณี
6. จัดหน่วยธรรมจาริกนำนักศึกษาและผู้สนใจ ไปศึกษาและปฏิบัติธรรมกับพระนักปฏิบัติ นอกสถานที่เป็นครั้งคราว
7. จัดให้มีการฝึกสอนวิธีทำสมาธิและนำนักศึกษาผู้สนใจทำวัตรสวดมนต์แปล และสันทนาธรรมในวันธรรมสวนะ
8. จัดอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อนร่วมกับคณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ โดยการบรรพชาเป็นสามเณร ซึ่งได้เริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 เป็นต้นมา มีเยาวชนเข้ารับการบรรพชาเป็นจำนวนมากคือ ปี พ.ศ. 2523 มีจำนวน 102 รูป ปี พ.ศ. 2524 มีจำนวน 200 รูป และปี พ.ศ. 2525 มีจำนวน 150 รูป รวมเวลาในการฝึกอบรมในแต่ละปีประมาณ 2 เดือน

กิจการนักศึกษา

เพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสเพิ่มพูนประสบการณ์ทางด้านสังคม วัฒนธรรม อารมณ์ และพละนาฏศิลป์ นอกเหนือไปจากวิชาการ มหาวิทยาลัยจึงได้จัดกิจกรรมขึ้น 2 ลักษณะ คือ

กิจกรรมนักศึกษา ได้แก่ งานพัฒนาบุคลิกภาพ บุคลิกภาพ ความรู้สึกรับผิดชอบและความเป็นพลเมืองดี กิจกรรมประเภทนี้แบ่งเป็น

กิจกรรมเสริมหลักสูตร จัดดำเนินการเพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาได้มีโอกาสเรียนรู้ และเพิ่มพูนประสบการณ์ทางวิชาการ ตลอดจนการจัดกิจกรรมร่วมกันในด้านสังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งกิจกรรมเกี่ยวกับการปกครองตนเอง เช่น การจัดนิทรรศการทางการถ่ายภาพ โครงการฝึกพูดในที่ชุมนุม การโต้วาทีระหว่างคณะ นาฏศิลป์ดนตรีไทยปริทรรศน์ ฯลฯ

งานกีฬาและนันทนาการ จัดดำเนินการเพื่อส่งเสริมทางด้านพละนาฏศิลป์ การรื่นเริง รวมทั้งการพักผ่อนหย่อนใจของนักศึกษา เช่น การแข่งขันกีฬาระหว่างคณะ การจัดตั้งชมรมดนตรี ฯลฯ

งานบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม จัดดำเนินการเพื่อการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมภายนอกมหาวิทยาลัย เช่น ค่ายอาสาสมัคร ฯลฯ

ในปีการศึกษา 2530 นักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จัดกิจกรรมด้านต่าง ๆ แยกตามสาขาวิชาได้ดังนี้

สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร 11 โครงการ บำเพ็ญประโยชน์ 7 โครงการ

สาขาวิชาวิทยาศาสตร์กายภาพ จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร 2 โครงการ บำเพ็ญประโยชน์ 3 โครงการ

สาขาวิชาสังคมศาสตร์ จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร 5 โครงการ กีฬาและนันทนาการ 11 โครงการ บำเพ็ญประโยชน์ 3 โครงการ

สาขาวิชามนุษยศาสตร์ จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร 3 โครงการ บำเพ็ญประโยชน์ 4 โครงการ

การบริการนักศึกษา จัดดำเนินการเพื่อบริการนักศึกษาด้านต่าง ๆ ดังนี้

งานสวัสดิการนักศึกษา ให้บริการด้านสุขภาพอนามัยและที่พักอาศัย

1. ด้านบริการสุขภาพอนามัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ให้บริการแก่นักศึกษา ดังนี้

1.1 หน่วยบริการอนามัยนักศึกษา ซึ่งตั้งอยู่ที่อาคารกิจการนักศึกษา ให้บริการอนามัยเบื้องต้นแก่นักศึกษาทุกวัน ในเวลาราชการ

1.2 บริการอนามัยของโรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ คณะแพทยศาสตร์ ให้บริการรักษาพยาบาลทั่วไปแก่นักศึกษา

2. บริการที่พักออาศัย จำนวนห้องพักรและจำนวนนักศึกษาที่พักออาศัยในหอพักของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ แบ่งเป็น 2 เขต คือ เขตเชิงดอย มีหอพักนักศึกษาชาย 7 หอ หอพักนักศึกษาหญิง 8 หอ จุนักศีกษาได้ 5,476 คน เขตสวนดอย มีหอพักนักศึกษาทันตแพทย์ เทคนิคการแพทย์ พยาบาล เกษศาสตร์ และแพทย์ จุนักศีกษาได้ 1,265 คน รวมทั้งสิ้น 6,741 คน

งานแนะแนว ให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการศีกษา ประกอบอาชีพ และอื่น ๆ เช่น การจัดปฐมนิเทศนักศีกษาใหม่ การจัดปัจฉิมนิเทศนักศีกษาปัสดท้าย การจัดทำเอกสารแนะแนวอาชีพ ฯลฯ

งานบริการทุนการศีกษา จัดหาทุนการศีกษาให้นักศีกษาที่ขาดแคลน มี 4 ประเภทดังต่อไปนี้

- (1) ทุนการศีกษาที่คณะกรรมการทุนการศีกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นผู้พิจารณาคัดเลือกนักศีกษา
- (2) ทุนการศีกษาที่เจ้าของทุนเป็นผู้พิจารณาคัดเลือกนักศีกษา
- (3) ทุนการศีกษาที่คณะกรรมการทุนการศีกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พิจารณาร่วมกับเจ้าของทุน
- (4) ทุนการศีกษาของคณะ

งานวิจัยในประเทศ

ผลงานวิจัยในประเทศไทย ผู้วิจัยพบว่า การวิจัยในเรื่องของลักษณะนิสัยนักศีกษากระทำกันน้อยมาก เท่าที่พบจะเป็นการสังเกตของผู้บริหาร อาจารย์จากประสบการณ์ที่ได้ใกล้ชิดกับนักศีกษา และได้ทำการสอนมาเป็นเวลานานแม้จะไม่เป็นผลการวิจัย แต่ก็เป็นที่น่าเชื่อถือได้พอสมควร แต่ก็มีผลงานวิจัยในประเทศไทยที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกับลักษณะของนักศีกษา ได้แก่ ผลงานวิจัยของ ไนทฤษฎ์ สีนลารัตน์ (2527:1-13) วิจัยเรื่อง รูปแบบการใช้ชีวิตของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จุดมุ่งหมายของการวิจัยเพื่อศีกษาลักษณะการใช้ชีวิตของนิสิต ตามลักษณะกลุ่มต่าง ๆ 7 กลุ่ม คือ กลุ่มกิจกรรม กลุ่มก้าวหน้า กลุ่มเก็บตัว กลุ่มสมาคม กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ กลุ่มวิชาการและกลุ่มอาชีพ โดยศีกษาเปรียบเทียบจำแนกตามเพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ชั้นปี หลักสูตร สาขาวิชา อาชีพบิดา และคณะที่ศีกษา ผลการวิจัยพบว่า

1. นิสิตมีแนวโน้มในลักษณะการใช้ชีวิตในกลุ่มก้าวหน้าสูงที่สุด รองลงมาคือกลุ่มวิชาชีพ และกลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ ส่วนกลุ่มที่นิสัยมีลักษณะโน้มไปน้อย คือ กลุ่มเก็บตัว
2. จากการหาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม พบว่า กลุ่มที่มีความสัมพันธ์กันค่อนข้างสูง คือ กลุ่มก้าวหน้ากับกลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ กลุ่มวิชาการกับกลุ่มวิชาชีพ กลุ่มก้าวหน้ากับกลุ่มวิชาชีพ และกลุ่มกิจกรรมกับกลุ่มสมาคม กลุ่มเก็บตัวกับกลุ่มสมาคม กลุ่มเก็บตัวกับกลุ่มกิจกรรม กลุ่มสมาคมกับกลุ่มวิชาการ

3. นิสิตหญิงมีลักษณะการใช้ชีวิตในกลุ่มวิชาการและกลุ่มบำเพ็ญประโยชน์สูงกว่านิสิตชาย
4. นิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีลักษณะการใช้ชีวิตกลุ่มเก็บตัว กลุ่มวิชาชีพ กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ และกลุ่มวิชาการแตกต่างกัน
5. นิสิตต่างระดับชั้นปี มีลักษณะการใช้ชีวิตกลุ่มกิจกรรม กลุ่มสมาคม กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ กลุ่มวิชาการ และกลุ่มวิชาชีพต่างกัน
6. นิสิตในต่างหลักสูตร มีลักษณะการใช้ชีวิตกลุ่มกิจกรรม กลุ่มก้าวหน้า กลุ่มสมาคม กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ กลุ่มวิชาการ และกลุ่มวิชาชีพต่างกัน
7. นิสิตในต่างสาขาวิชา มีลักษณะการใช้ชีวิตกลุ่มก้าวหน้า กลุ่มเก็บตัว กลุ่มสมาคม กลุ่มวิชาการและกลุ่มวิชาชีพต่างกัน
8. นิสิตในต่างคณะวิชา มีลักษณะการใช้ชีวิตกลุ่มก้าวหน้า กลุ่มเก็บตัว กลุ่มสมาคม กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ กลุ่มวิชาการ กลุ่มวิชาชีพ และกลุ่มกิจกรรมแตกต่างกัน

วัลลภา เทพหสดี ณ อยุธยา และคณะ (วัลลภา เทพหสดี ณ อยุธยา และคณะ, 2527:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความเจริญงอกงามและพัฒนาการของนิสิต นักศึกษา และกระบวนการสอนที่มีผลต่อความเจริญงอกงามของนิสิตนักศึกษา ตลอดจนนิตินักศึกษากิจกรรมนิสิตนักศึกษาที่มีผลกระทบต่อความเจริญงอกงามของนิสิตนักศึกษาของมหาวิทยาลัย 10 แห่งในประเทศไทยพบว่า

1. จากการตอบแบบสอบถาม พบว่ามีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 เกือบทุกด้าน ระหว่างนิสิตที่เรียนในสาขาวิชาที่ต่างกัน และให้ระหว่างชั้นปีด้วย ส่วนผลวิจัยโดยส่วนรวมมีดังนี้

1.1 ความเจริญงอกงาม และพัฒนาการของนิสิตนักศึกษา

- 1.1.1 นิสิตนักศึกษาได้เลือกอาชีพแน่นอนรู้ว่าต้องการจะทำอะไรในชีวิต และทิศทางในการดำเนินชีวิต
- 1.1.2 ลักษณะคนทั่วไปในสังคม : นิสิตนักศึกษาไม่เห็นด้วยมากที่สุดคือ บิดามารดามีความเข้มงวดด้านระเบียบวินัย
- 1.1.3 ทิศนะต่อมหาวิทยาลัย : นิสิตนักศึกษาเห็นว่ามหาวิทยาลัยเป็นสถาบันที่พัฒนาด้านฝึกหัดอาชีพ พัฒนากิจกรรม และวิธีการอันนำไปสู่การประกอบอาชีพมากที่สุด และเห็นว่าควรเตรียมชีวิตสมรส และครอบครัว
- 1.1.4 กิจกรรม : นิสิตนักศึกษาจะเข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุด คือด้านวิชาการ และเข้าร่วมน้อยที่สุดคือ การสอนเดินร่ำ

- 1.1.5 กิจกรรมด้านสังคม : นิสิตนักศึกษา มีความเห็นว่าควรเรียนรู้
มรรยาทในสังคมมากที่สุด
- 1.1.6 ความรับผิดชอบทางสังคม นิสิตนักศึกษาเห็นว่า หน้าที่ของทุกคน
คือการทำงานให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้มากที่สุด
- 1.1.7 การศึกษามีผลต่อความเจริญของงาน : นิสิตนักศึกษามีความคิด
เห็นว่า การศึกษาในมหาวิทยาลัยทำให้มีความเจริญของงานใน
ด้านต่าง ๆ คือ ความสามารถในการหาเหตุผล การศึกษาค้น
คว้าด้วยตนเอง และความสามารถที่จะออกไปประกอบวิชาชีพที่
น่าสังเกตคือ มหาวิทยาลัยทำให้นิสิตนักศึกษามีความซาบซึ้งศิลปะ-
วัฒนธรรมน้อยที่สุด
- 1.2 กระบวนการสอนที่มีผลต่อความเจริญของงานของนิสิตนักศึกษา
- 1.2.1 ลักษณะที่ได้พัฒนาในมหาวิทยาลัย
นิสิตนักศึกษามีความคิดเห็นว่า ลักษณะที่ได้พัฒนา คือ มีความรู้
ออกไปประกอบอาชีพได้ และมีความรับผิดชอบ
- 1.2.2 กิจกรรมการเรียนการสอนที่มีผลต่อการพัฒนาความรู้ นิสิตนักศึกษา
มีความคิดเห็นว่า ผู้สอนที่มีประสบการณ์ในวิชาที่สอน ผู้เรียนได้
ฝึกปฏิบัติ เรื่องที่เรียนและการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง จะช่วยพัฒนา
ความรู้ได้ดี
- 1.2.3 กิจกรรมการเรียนการสอนที่มีผลต่อการพัฒนาทัศนคติของนิสิตนักศึกษา
มีความคิดเห็นว่า การให้ผู้เรียนค้นคว้าด้วยตนเอง ผู้สอนมีประส
บการณ์ในวิชาที่สอน และผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ เรื่องที่เรียนทำให้
เปลี่ยนแปลงทัศนคติได้ดี แต่การอภิปราย เรื่องที่เรียนด้วยตนเอง
จะเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้น้อยที่สุด
- 1.2.4 กิจกรรมการเรียนการสอนที่มีผลต่อการพัฒนาความสามารถใน
การปฏิบัติงาน
นิสิตนักศึกษามีความคิดเห็นว่าผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ เรื่องที่เรียน
ผู้สอนที่มีประสบการณ์ในวิชาที่สอนมีผลต่อการพัฒนาการปฏิบัติ
งานอย่างดี
- 1.2.5 องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการเรียนนิสิตนักศึกษา
มีความคิดเห็นว่า ความสนใจในวิชาที่เรียน ผู้สอนมีความเป็น
กันเอง และวิธีการสอนของอาจารย์ เป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพล
ต่อความสำเร็จในการเรียน

1.3 กิจกรรมนิสิตนักศึกษา

นิสิตนักศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมนิสิตนักศึกษาว่าทำให้พัฒนาความคิดและมีเหตุผลมากขึ้น ทำให้พัฒนาบุคลิกภาพ และมีความรับผิดชอบต่อนักที่

2. ผลจากการสัมภาษณ์

2.1 กิจกรรมนิสิตนักศึกษา

2.1.1 การเข้าร่วมกิจกรรม : ในรอบ 1 ปี นิสิตนักศึกษาคจะเข้าร่วมกิจกรรมประมาณ 1-9 ครั้งมากที่สุดรองลงมาคือ 20 ครั้งขึ้นไป

2.1.2 กิจกรรมต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัย : นิสิตนักศึกษามีความคิดเห็นว่ากิจกรรมต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยมีส่วนพัฒนาและส่งเสริมในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 1) กิจกรรมด้านวิชาการจะช่วยพัฒนาสติปัญญาพัฒนาการศึกษาในสายวิชาชีพ การใช้เหตุผลความเคลื่อนไหวทางการเมืองและเป็นประโยชน์ต่อตนเองมากที่สุด
- 2) กิจกรรมสันทนาการและค่ายอาสาสมัคร จะช่วยพัฒนาส่งเสริมด้านบุคลิกภาพ ความเป็นผู้นำ ความเป็นผู้เสียสละ ความเป็นผู้รับผิดชอบต่อหน้าที่ และพัฒนาความเป็นผู้ใหญ่
- 3) กิจกรรมด้านพุทธศาสตร์และประเพณีจะช่วยพัฒนาทักษะทางสังคม และความประพฤติที่ดีขึ้น
- 4) กิจกรรมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย พุทธศาสตร์ ประเพณีและดนตรีไทย ให้ตระหนักในความเป็นคนไทยมีความจงรักภักดีต่อประเทศชาติเพิ่มขึ้น มีความภาคภูมิใจ และซาบซึ้งในศิลปวัฒนธรรมของชาติ

2.2 การเรียนการสอน

2.2.1 ปัจจัยในการเรียน : นิสิตนักศึกษามีความคิดเห็นว่าปัจจัยที่ทำให้สนใจการเรียนมากที่สุด 3 ปัจจัย คือ ผู้สอนเตรียมการสอนอย่างดี มีความเป็นกันเอง และกระตือรือร้นในการสอน

2.2.2 ปัญหาด้านการเรียนการสอน :

- 1) วิธีการสอนไม่ดี บรรยายไม่เป็น และน่าเบื่อ
- 2) นิสิตนักศึกษาเกียจคร้าน ง่วงนอน เบื่อและขาดสมาธิ
- 3) ตำราและห้องเรียนไม่พอ

2.3 การศึกษาในมหาวิทยาลัยให้นิสิตนักศึกษานำพัฒนาเจริญงอกงาม

- 2.3.1 นิสิตนักศึกษาที่มีความคิดเห็นว่า การศึกษาในมหาวิทยาลัยทำให้มีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การคบหาสมาคมกับผู้อื่น และมีความเชื่อมั่นในตนเอง
- 2.3.2 บุคคลที่ทำให้ นิสิตนักศึกษาเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ
- 1) อาจารย์ทำให้เปลี่ยนแปลงพัฒนาการเจริญงอกงามในด้านการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และความสามารถที่จะออกไปประกอบอาชีพได้
 - 2) รุ่นพี่ทำให้เปลี่ยนแปลงอุดมคติ มีทัศนคติที่ดีต่อมหาวิทยาลัย และความสามารถที่จะออกไปประกอบอาชีพ
 - 3) เพื่อนทำให้เปลี่ยนแปลงด้านการคบหาสมาคมกับผู้อื่น
 - 4) ตนเอง ทำให้มีความสามารถในการแก้ปัญหามากขึ้น

พันทิวา รุจิพร (2512) ได้ทำการวิจัยศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองของนิสิตที่มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูง และนิสิตที่มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนต่ำ และนิสิตที่เลือกเรียนวิชาประเภทวิทยาศาสตร์กับนิสิตที่เลือกเรียนวิชาประเภทอักษรศาสตร์ โดยมีกลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะครุศาสตร์ชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 2511 จำนวน 120 คน ซึ่งคัดเลือกมาจากนิสิตชั้นปีที่ 2 ทั้งหมด 220 คน (เป็นกลุ่มตัวอย่างประมาณ 55%) กลุ่มตัวอย่างดังกล่าว เป็นนิสิตที่มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูง (คะแนนเฉลี่ยผลการสอบปลายปีระหว่าง 3.50-2.50) 60 คน ชาย 5 คน หญิง 55 คน เป็นนิสิตที่มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนต่ำ (คะแนนเฉลี่ยผลการสอบปลายปีระหว่าง .90-2.00) 60 คน ชาย 18 หญิง 42 คน เมื่อแบ่งกลุ่มตัวอย่าง 120 คน ตามสาขาวิชา จะได้นิสิตที่เรียนวิชาประเภทวิทยาศาสตร์ (ฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา คณิตศาสตร์) 56 คน ชาย 18 คน หญิง 38 คน และได้นิสิตที่เรียนวิชาประเภทอักษรศาสตร์ (ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมัน สังคมศึกษา) 64 คน ชาย 5 คน หญิง 59 คน เครื่องมือที่ใช้ คือแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง (The Adjective Check List) ของ Gough และ Heilbrun สำหรับวิธีการทางสถิติใช้ t-test ผลการวิจัยพบว่า

1. กลุ่มที่มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูงกับกลุ่มที่มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนต่ำมีความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

2. กลุ่มที่เรียนวิชาประเภทวิทยาศาสตร์กับกลุ่มที่เรียนวิชาประเภทอักษรศาสตร์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในทางสถิติในลักษณะที่เกี่ยวกับคำคุณศัพท์ที่ตอบทั้งหมด ซึ่งแสดงว่าทั้งสองกลุ่มมีแนวโน้มที่จะเป็นคนเงียบขรึม ไร้วัว ระมัดระวังในการแก้ปัญหา บางครั้งไม่ชอบส่งสิ่งกับใคร มักจะชอบคิดสิ่งใหม่ ๆ แต่ไม่ค่อยจะได้ทำให้สำเร็จ

ลักษณะที่กล่าวนี้แตกต่างกันในระดับของความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง ในลักษณะนี้ย่อมมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มที่เรียนวิชาประเภทวิทยาศาสตร์มีแนวโน้มที่จะมีลักษณะดังกล่าวแล้วมากกว่ากลุ่มที่เรียนวิชาประเภทอักษรศาสตร์

วิชัย สุภารัตน์ (วิชัย สุภารัตน์, 2517) ได้ศึกษาความคาดหวังและผลงานภาคปฏิบัติของนักศึกษาที่มีบุคลิกภาพประเภทเก็บตัวและแสดงตัว ในสภาพการทำงานเป็นกลุ่มและรายบุคคล กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาชั้น ป.กศ. ปีที่ 1-2 วิทยาลัยครูยะลา จำนวน 80 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบทดสอบ เอ็ม.พี.ไอ (The Maudsley Personality Inventory) และแบบทดสอบที่ผู้วิจัยดัดแปลงมาจากแบบทดสอบชุด Digit Symbol of WAIS)

ผลการวิจัยครั้งนี้มีดังนี้

1. ในสภาพการทำงานเป็นรายบุคคลและสภาพการทำงานรวมกันเป็นกลุ่ม นักศึกษาที่มีบุคลิกภาพประเภทเก็บตัว กำหนดความคาดหวังไม่แตกต่างกัน
2. ในสภาพการทำงานเป็นรายบุคคลและสภาพการทำงานเป็นกลุ่ม นักศึกษาที่มีบุคลิกภาพประเภทแสดงตัวกำหนดความคาดหวังไม่แตกต่างกัน
3. นักศึกษาที่มีบุคลิกภาพประเภทเก็บตัวในสภาพการทำงานเป็นรายบุคคล ทำงานภาคปฏิบัติได้ผลดีกว่าในสภาพการทำงานรวมกันเป็นกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
4. นักศึกษาที่มีบุคลิกภาพประเภทแสดงตัวในสภาพการทำงานรวมกันเป็นกลุ่ม ทำงานภาคปฏิบัติได้ผลดีกว่าในสภาพการทำงานเป็นรายบุคคลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ยุวดี ฤาชา (ยุวดี ฤาชา, 2517) ได้ศึกษาสัมพันธภาพระหว่างบุคลิกภาพและผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีปีสุดท้ายของมหาวิทยาลัยมหิดล โดยใช้แบบสำรวจบุคลิกภาพแคคิฟอร์เนียไฮโคโลจีคัล อินเวนทอรี (ซี พี ไอ) ตัวอย่างประชากรมีจำนวน 172 คน สุ่มจากนักศึกษาปีสุดท้ายในคณะแพทยศาสตร์รามธิบดี คณะเภสัชศาสตร์ คณะทันตแพทยศาสตร์ คณะสาธารณสุขศาสตร์ คณะเทคนิคการแพทย์ และคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ผลปรากฏว่า

1. ลักษณะบุคลิกภาพที่มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาคณะแพทยศาสตร์รามธิบดี มี 3 ด้าน คือ ด้านการสร้างความประทับใจให้กับผู้อื่นสัมฤทธิ์ผลที่เกิดจากการทำตามผู้อื่น การควบคุมตนเอง ส่วนบุคลิกภาพด้านความสามารถที่จะบรรลุถึงสถานการณ์ที่มีความสัมพันธ์ในทางลบกับผลสัมฤทธิ์

2. ลักษณะบุคลิกภาพที่มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาคณะเภสัชศาสตร์ คือ บุคลิกภาพด้านความรับผิดชอบ ส่วนบุคลิกภาพด้านความสามารถที่จะบรรลุถึงสถานภาพที่มีความสัมพันธ์ในทางลบกับผลสัมฤทธิ์
3. ลักษณะบุคลิกภาพที่มีความสัมพันธ์ในทางบวก กับผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาคณะทันตแพทยศาสตร์ คือ บุคลิกภาพด้านการยอมรับตนเอง ส่วนบุคลิกภาพด้านการสร้างความประทับใจให้กับผู้อื่นมีความสัมพันธ์ในทางลบกับผลสัมฤทธิ์
4. ลักษณะบุคลิกภาพที่มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาคณะสาธารณสุขศาสตร์ คือ บุคลิกภาพด้านลักษณะที่พบในคนทั่วไป ส่วนลักษณะบุคลิกภาพที่มีความสัมพันธ์ในทางลบกับผลสัมฤทธิ์ คือบุคลิกด้านการควบคุมตนเองและการสร้างความประทับใจให้กับผู้อื่น
5. ลักษณะบุคลิกภาพที่มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาคณะเทคนิคการแพทย์ คือ บุคลิกภาพด้านลักษณะที่พบในคนทั่วไป
6. ลักษณะบุคลิกภาพที่มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์ คือ บุคลิกภาพด้านการยอมรับตนเอง และสัมฤทธิ์ที่เกิดจากการเป็นตัวของตัวเอง
7. ลักษณะบุคลิกภาพหมวดที่วัดความรับผิดชอบบุคลิกภาวะและ โครงสร้างค่านิยมทางสังคม มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาคณะแพทยศาสตร์
8. ลักษณะบุคลิกภาพทั้ง 16 ด้าน ร่วมกันทำนายสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักศึกษาคณะแพทยศาสตร์รามธิบดีได้คณะเดียว

นอกจากนี้ พรชูลี อาชวอำรุง (Pornchulee Achava-Amrung Gunanukorn, 1980:99-101) ได้วิจัยเรื่องลักษณะนิสัยนักศึกษาเข้าใหม่มหาวิทยาลัยของรัฐ กับวิทยาลัยเอกชนในประเทศไทย พบว่า

1. จากข้อมูล แสดงให้เห็นว่ามีความแตกต่างระหว่างลักษณะของนิสิตนักศึกษาเข้าใหม่ในมหาวิทยาลัยของรัฐและวิทยาลัยเอกชนทั้งในระดับและประเภทวิชา
2. นักศึกษาเข้าใหม่ในวิทยาลัยเอกชนส่วนใหญ่จะเป็นชาย และอายุค่อนข้างมาก
3. นิสิตนักศึกษาเข้าใหม่ในมหาวิทยาลัยของรัฐมีลักษณะความเป็นนักวิชาการค่อนข้างสูง 3/4 ของทั้งสองกลุ่มเลือกเรียนทางด้านวิชาชีพชั้นสูง

4. นิสิตนักศึกษาทั้ง 2 กลุ่มเลือกอาชีพตามความสนใจของตนเอง
5. มีตัวแปรที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ คือ อิทธิพลของบุคคล สาขาวิชาในระดับมัธยมและวิชาที่ชอบ
6. มีตัวแปร 5 ใน 10 จากแผนการศึกษาชาติที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ คือ นิสิตนักศึกษาเข้าใหม่ในมหาวิทยาลัยของรัฐมุ่งที่จะเข้ารับราชการ แต่นักศึกษาเข้าใหม่ในวิทยาลัยเอกชนไม่ได้มุ่งที่จะเข้ารับราชการ นิสิตนักศึกษาเข้าใหม่มหาวิทยาลัยของรัฐสนใจทางด้านกิจกรรมอาสาสมัคร แต่นักศึกษาเข้าใหม่วิทยาลัยเอกชนสนใจกิจกรรมทางศาสนา
7. ตัวแปรอื่น ๆ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ กลุ่มสนใจกีฬา และกิจกรรมทางการเมือง
8. ในด้านปรัชญา นิสิตนักศึกษาเข้าใหม่มหาวิทยาลัยของรัฐไม่สนใจในการหาความรู้และความเข้าใจ แต่นักศึกษาเข้าใหม่วิทยาลัยเอกชนมีความสนใจเป็นพิเศษและนำมาเกี่ยวข้องกับปรับปรุงบุคลิกภาพของตน
9. นิสิตนักศึกษาเข้าใหม่มหาวิทยาลัยของรัฐที่พบความสำเร็จในการเรียน รายงานว่าขณะที่เป็นนักเรียนมัธยมทำเกรดเฉลี่ยได้สูง เพราะต้องเรียนหนัก ทำงานหนัก และอาจารย์มีส่วนช่วยมาก แต่นักศึกษาเข้าใหม่วิทยาลัยเอกชนรายงานว่า ขณะที่เรียนมัธยม เขาได้รับการเตรียมตัวเข้าวิทยาลัยในระดับปานกลาง เขาสนใจเข้าร่วมกิจกรรมนอกหลักสูตรมากกว่า
10. ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในสถานที่ตั้ง ขนาดของโรงเรียนมัธยม
11. ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในด้านพื้นฐานทางครอบครัว สถานที่เกิด ขนาดของครอบครัว การศึกษาของบิดามารดา
12. ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในด้านฐานะของบิดามารดา อาชีพ และอุดมคติ
13. นิสิตนักศึกษาเข้าใหม่มหาวิทยาลัยของรัฐ มีอุดมคติในด้านความมีน้ำใจสูง ในขณะที่นักศึกษาเข้าใหม่วิทยาลัยเอกชนมีอุดมคติเพื่อให้ได้เกรดสูง ๆ และพึ่งพาเพื่อน ๆ
14. ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในด้านการพึ่งพาศิดามารดา การมีอิสระ วัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี และค่านิยม
15. การทดสอบความถนัดโดยใช้แบบทดสอบของ Guttman พบว่ามีนัยสำคัญที่ระดับ
16. พบว่านิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยของรัฐได้คะแนนสูงจากการทดสอบความถนัด

สำหรับมยุรี สุทธิเลิศอรุณ (มยุรี สุทธิเลิศอรุณ 2528:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ด้านความมีเหตุผล การใฝ่รู้ การนำความรู้ไปใช้ การภาษากิริยามารยาท รสนิยม ศาสนา การเมือง และด้านสังคมระหว่างนิสิตสาขาวิทยาศาสตร์กายภาพ สาขาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ สาขาวิชาสังคมศาสตร์ และสาขาวิชามนุษยศาสตร์ ผลการวิจัยมีดังนี้

1. ผลการวิจัยเกี่ยวกับลักษณะสภาพ หรือพฤติกรรมที่ปฏิบัติจริง นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทั้ง 4 สาขาวิชา ในด้านความมีเหตุผล การใฝ่รู้ การนำความรู้ไปใช้ การใช้ภาษา กิริยามารยาท รสนิยม ศาสนา การเมือง และด้านสังคมทั้ง 9 ด้านนี้ มีลักษณะสภาพหรือพฤติกรรมที่ปฏิบัติจริง ด้านกิริยามารยาทสูงที่สุด ($\bar{X} = 3.83$) ด้านศาสนาต่ำที่สุด ($\bar{X} = 2.51$) คือสาขาวิชาวิทยาศาสตร์กายภาพ ($\bar{X} = 2.85$) และ $\bar{X} = 2.62$) สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ ($\bar{X} = 3.69$ และ $\bar{X} = 2.39$) สาขาวิชาสังคมศาสตร์ ($\bar{X} = 3.86$ และ $\bar{X} = 2.52$) สาขาวิชามนุษยศาสตร์ ($\bar{X} = 3.88$ และ $\bar{X} = 2.43$)

สำหรับความคิดเห็นของนิสิตสาขาวิทยาศาสตร์กายภาพ สาขาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ และสาขาวิชาสังคมศาสตร์ คือ ลักษณะด้านความมีเหตุผล มีความสำคัญต่อนิสิตมากที่สุด ($\bar{X} = 4.37$, $\bar{X} = 4.41$ และ $\bar{X} = 4.33$) แต่นิสิตสาขาวิชามนุษยศาสตร์เห็นว่าการใฝ่รู้มีความสำคัญต่อนิสิตมากที่สุด ($\bar{X} = 4.401$) และนิสิตทั้ง 4 สาขาวิชาเห็นตรงกันว่าลักษณะที่มีความสำคัญต่อนิสิตน้อยที่สุด คือ ด้านรสนิยม ($\bar{X} = 3.31$)

2. ผลการวิจัยเกี่ยวกับความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยของลักษณะสภาพหรือพฤติกรรมที่ปฏิบัติจริง และความคิดเห็นของนิสิตต่างสาขาวิชา ในด้านความมีเหตุผล การใฝ่รู้ การนำความรู้ไปใช้ การใช้ภาษา กิริยามารยาท รสนิยม ศาสนา การเมือง และสังคม มีดังนี้

2.1 ลักษณะด้านความมีเหตุผลและด้านศาสนาของนิสิตทั้ง 4 สาขาวิชาไม่แตกต่างกัน

2.2 ลักษณะด้านการใฝ่รู้ของนิสิตทั้ง 4 สาขาวิชา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อทดสอบทีละคู่พบว่า สาขาวิทยาศาสตร์กายภาพแตกต่างกับสาขาวิชาสังคมศาสตร์ โดยที่สาขาวิชาวิทยาศาสตร์กายภาพ มีลักษณะด้านการใฝ่รู้ สูงกว่าสาขาวิชาสังคมศาสตร์ ส่วนสาขาอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

2.3 ลักษณะด้านการนำความรู้ไปใช้ของนิสิตทั้ง 4 สาขาวิชาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อทดสอบทีละคู่พบว่าสาขาวิชามนุษยศาสตร์แตกต่างกับสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ และสาขาวิชาสังคมศาสตร์ โดยที่สาขาวิชามนุษยศาสตร์ จะมีลักษณะด้านการนำความรู้ไปใช้สูงกว่าสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ และสาขาวิชาสังคมศาสตร์

2.4 ลักษณะด้านการใช้ภาษาของนิสิตทั้ง 4 สาขาวิชา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อทดสอบทีละคู่พบว่า สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ชีวภาพแตกต่างกับสาขาวิชา-วิทยาศาสตร์กายภาพ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ชีวภาพแตกต่างกับสาขาวิชามนุษยศาสตร์ โดยที่สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ มีลักษณะด้านการใช้ภาษาต่ำกว่าทุกสาขาวิชา

2.5 ลักษณะด้านกิจกรรมการอ่านของนิสิตทั้ง 4 สาขาวิชา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อทดสอบทีละคู่พบว่า สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ชีวภาพแตกต่างกับสาขาวิชามนุษยศาสตร์ โดยที่สาขาวิชามนุษยศาสตร์มีลักษณะด้านกิจกรรมการอ่านสูงกว่าสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ ส่วนสาขาอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

2.6 ลักษณะด้านรสนิยมของนิสิต 4 สาขาวิชา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อทดสอบทีละคู่พบว่า สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ชีวภาพแตกต่างกับสาขาวิชา-มนุษยศาสตร์ โดยที่สาขาวิชามนุษยศาสตร์มีลักษณะด้านรสนิยมสูงกว่าสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ ส่วนสาขาอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

2.7 ลักษณะด้านการเมืองของนิสิต 4 สาขาวิชา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อทดสอบทีละคู่พบว่า นิสิตสาขาวิชามนุษยศาสตร์แตกต่างกับสาขาวิชาสังคม-ศาสตร์ โดยที่สาขาวิชาสังคมศาสตร์มีลักษณะด้านการเมืองสูงกว่าสาขาวิชามนุษยศาสตร์ ส่วนสาขาอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

2.8 ลักษณะด้านสังคมของนิสิต 4 สาขาวิชา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .02 เมื่อทดสอบทีละคู่พบว่า สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ชีวภาพแตกต่างกับสาขาวิชาสังคมศาสตร์ และสาขาวิชามนุษยศาสตร์ โดยที่สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ชีวภาพมีลักษณะด้านสังคมต่ำกว่าทุกสาขาวิชา

2.9 ความแตกต่างเกี่ยวกับความสำคัญของลักษณะนิสิตด้านต่าง ๆ ของนิสิตทั้ง 4 สาขาวิชา ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านการใช้ภาษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อทดสอบทีละคู่พบว่า สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ชีวภาพแตกต่างกับสาขาวิชาสังคมศาสตร์และสาขาวิชามนุษยศาสตร์ โดยที่สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ชีวภาพมีความเห็นในเรื่องความสำคัญของลักษณะนิสิตด้านการใช้ภาษาต่ำกว่าทุกสาขาวิชา

งานวิจัยต่างประเทศ

โจเซฟ และ คอฟแมน (Joseph Kauffman, อ้างจาก วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2527:28) ได้ศึกษาสถานนิสิตมหาวิทยาลัยของรัฐ จำแนกตามชั้นปีซึ่งปรากฏผลการวิจัยดังนี้

1. ปีหนึ่ง นิสิตรู้สึกตื่นเต้นสนใจต่อทุก ๆ สิ่งรอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการเรียนหรือกิจกรรมสังคมในมหาวิทยาลัย เขาอยากเรียนมีความตั้งใจในการศึกษาและอยากปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมมหาวิทยาลัย พร้อมทั้งจะสนิทสนมและเชื่อฟังคำสั่งสอนของอาจารย์
2. ปีที่สอง เขาไม่ค่อยพอใจครูบาอาจารย์เริ่มมีความคิดเห็นขัดแย้งและเป็นปฏิปักษ์ต่อมหาวิทยาลัย มีความรู้สึกว่าตนเองเป็นผู้ใหญ่ขึ้น
3. ปีที่สาม เขามักจะสงบเงียบชอบอยู่กับกลุ่มเพื่อน ๆ ของเขามากกว่ามีความเฉยเมยต่อสังคมมหาวิทยาลัย และต่อการเรียน อาจมีความคิดที่จะเริ่มมีเพื่อต่างเพศที่สนิทพอที่จะเป็นคู่รักต่อไปได้
4. ปีที่สี่ เขาจะไม่ค่อยยุ่งเกี่ยวกับมหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่มักจะเริ่มสนใจเรื่องเกี่ยวกับงานการศึกษาต่อและความก้าวหน้าในอนาคต

เฟลด์แมนและนิวโคม (Feldman and Newcomb 1970:67) ศึกษาโดยวัดระดับของลักษณะอำนาจนิยม ลักษณะเชิงลัทธินัด อดติ และลักษณะบุคลิกภาพที่เกี่ยวข้องกับลักษณะต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ พบว่านักศึกษาในสาขามนุษยศาสตร์อยู่ในระดับที่คะแนนปานกลางค่อนข้างไปทางคะแนนต่ำ แสดงว่าเป็นนักศึกษาที่มีลักษณะอำนาจนิยมน้อยกว่านักศึกษาศาสาวิชาอื่น นักศึกษาทางด้านสังคมศาสตร์ก็อยู่ในระดับคะแนนปานกลางค่อนข้างไปทางคะแนนต่ำเช่นเดียวกัน แม้ว่าบางแขนงวิชาของสาขาสังคมศาสตร์บริสุทธิ์และธุรกิจคะแนนจะอยู่ทั้งสามระดับ คือ สูง กลางและต่ำ แต่จะมีแนวโน้มค่อนข้างไปทางคะแนนกลาง ๆ และสูงในการวัดลักษณะอำนาจนิยม ส่วนนักศึกษาทางศึกษาศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์จะเป็นกลุ่มซึ่งคะแนนสูงกว่าในการวัดลักษณะอำนาจนิยม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย